

Dilme Dildim Ardıktan
**DUVAR YAPTIM
KERPİÇTEN**

..... İÇİNDEKİLER

EDİTÖRDEN / Mustafa Nadir ÖNAY	3
AKDERE VE ASAR YAYLIMINDA / Refik KARAKAYA	4
AVRUPA'DAKİ HEMŞEHRİLERİMİZLE KONUŞMALAR -2- ALİ KARAMAN / M.Nadir ÖNAY	6
YATAĞAN YENİLİKÇİDİR, TEKNOLOJİYİ SEVER / Ali TUNÇBİLEK	12
BELEDİYE ÇAVIŞI-ZABITA CEMİL BORUCU / Mustafa KARAKAYA	13
DAYIMIN KEKLİĞİ / Yaşar ÇAĞBAYIR	16
Yatağan'da Kabadayılar -1- ÇAVUŞ MEHMET AMCAM / Prof. Dr. Tuncer BAYKARA	18
MÜZİK YOLCULUĞUM VE TALİP ÖZKAN İLE HATIRALAR / Fuat İLHAN	20
GILSALI BELBER KIZILHİSARLI BERBER RAMAZAN TERK / Mustafa KARAKAYA	23
HONAZ'IN KİRAZCILIĞI / Mustafa Nadir ÖNAY	26
KAMİL BAYKARA: "TÜRK MAARİFİNE ADANMIŞ BİR HAYAT"	27
"Damardı Sohbetleri" FATMA EBE, ETEM AMCA, HUMA YENGE / Latif KAYA	30
ÇIK ÜSTÜNE SELÂ VER! / Osman Kemal SÜLEME	32
"Yatağanca Dil Dersleri" SU MESELESİ NOLCEK?	35
TAŞ İLE TOPRAK ARASINDA / Mustafa Nadir ÖNAY	36
Bölük Pörçük Anılar -3- BİR TUTAM SAÇ / Yusuf ŞENEL	42
BİR ALMANCI ÇOCUĞUYDUK / Zeynep KAYA	44
ACIPAYAM DERLEMELERİ / Gürbüz AZAK	46
2023 Notlar/Değerlendirmeler / Prof. Dr. Tarık BAYKARA	50

Denizli- Yatağan ve Çevresi Yayın Organı
Tarih Kültür Folklor Dergisi

Yıl: 33 Sayı: 37 Cilt: 2 (Yeni Dönem Sayı: 13)

Sahibi ve Sorumlu Yazı İşleri Müdürü

Rasim Aytin

Genel Yayın Yönetmeni

Mustafa Nadir Önay

Yayın Kurulu

Mustafa Karakaya, Prof. Dr. Tarık Baykara,
Mustafa Nadir Önay, Rasim Aytin

Görsel Yönetmen

Yakup Tutum

Web: www.yatagandergi.com

www.yatagandergisi.tr.gg

E-Postalarımız: yatagandergisi@gmail.com

onaymusna@gmail.com - zeybek381@hotmail.com

Para ile satılmaz!

© Dergideki yazıların fikri sorumluluğu yazarlarına aittir.

DAHA YAZACAK ÇOK ŞEY VAR

Romancı Mehmet Niyazi Almanya’da hukuk doktorası yapıp geldiğinde Çanakkale konusunda bir eser yazmayı düşündüğünden çalışmalarına başlamış.

Bu sebeple kütüphanelerdeki araştırmalarının yanında çevresinden aydınlarla da görüşmeler yapmış. Bunlardan birisi ile görüşmesini üzümlerle anlatırdı. “Ne olmuş yani Çanakkale’de, gelmişler işte bir iki çata pata geçip gitmiş” demiş o kişi. Halbuki Almanya’da bu konuda savaşı değişik boyutlarıyla ele alan onlarca değil yüzlerce eser görmüş.

Kendisi de başlarda Çanakkale Zaferi’nin büyüklüğü konusunda bu kadar bilgili değilmiş. Çalıştığı üniversitede konuyu bilen bir profesör ‘Çanakkale’yi bir daha yapabilir misiniz?’ diyerek konuyu açmış ve ne büyük bir zafer olduğunu değişik eserlerden bahsederek anlatmış. Mehmet Niyazi Bey ‘ O anda ne diyeceğimi bilemedim. Çünkü konu hakkında çok detaylı bilgim yoktu’ diyor ve o günden sonra karar veriyor bir eser kaleme almaya.

Türkiye’ye gelince bahsettiğim gibi çalışmaya başlıyor fakat ne yazık ki çok küçük risaleler ve hatıra kırıntıları dışında yayınlanmış bir şey bulamıyor. Yaklaşık 10-15 yıl bizzat alana giderek ve yazılmış yazılmamış bütün hatıraların peşine düşerek o muhteşem eseri Çanakkale Mahşeri’ni yazıyor.

Mehmet Niyazi Bey 5 yıl önce vefat etti ama diğer eserleriyle birlikte Çanakkale Mahşeri adlı ölümsüz romanı Türk gençlerini ruhen beslemeyi sürdürüyor.

Biz de Yatağan Dergisi’ni yayınlarken böyle bakışlarla karşılaştık. ‘Yatağan bir köy her yerini yazsanız ne olacak?’ diyenler oldu. Bu bakış doğru değildi.

Yatağan, doğrudur, halaköy dediğimiz bir beldedir ama burası 850 yıl önce kurulmuş ve kültürel kökleri itibarıyla çok daha önceki dönemlerle irtibatlı bir numune yerleşimdir. Geçmiş dönemlerde yaşananlar ve yaşayanlarla ilgili bir hazine olduğu gibi hala maddi-manevi zenginlik üretmeyi sürdürüyor.

Dergimizin elinizde tuttuğunuz bu 37. sayısı dahil henüz pek az şeyi yazabildiğimiz düşüncesindeyiz. Mesela bu sayıda yer verdiğimiz yapı konusu ile geçen sayı başlattığımız yurtdışına giden işçilerimiz gibi daha onlarca bakir konu çalışılmayı bekliyor. Yine geçtiğimiz sayılarda gönderdiği yazı ve fotoğraflarla Ufuk Baykara ve ailesi Yatağan’ın bilinmeyen pek çok özelliğine temas etti. Bunun gibi katkılar yayınlamızı zenginleştiriyor. Ne kadar çok yazan olur ne kadar çok görsele sahip olursak yaşadığımız beldeyi ve kültürü daha iyi tanıyıp geliştireceğiz ve gelecek nesillere aktaracağız. Herkesin katkısını bekliyoruz.

Yeni sayılarda buluşmak dileğiyle...

**Mustafa Nadir
ÖNAY**

yatagandergisi@gmail.com

Refik KARAKAYA

AKDERE VE ASAR YAYLIMINDA

**“Tepe bağın
üzümleri düne
kadar dillere
destandı. İyi
havadar yerlerdir,
eskiden kucak
kucak karlar
yağardı. Çubuklar
suyunu, nemini,
havasını alırdı.”**

İkinci serinliğinde sürülerle randevuyu Akdere, Asar mevkiine verdik. Kanal’a sürüleri yönelttik, Kanalı devirdik geçtik. Bakmayın devirip geçtik dediğimize. O ihtişamlı bıçık dereleriyle, çakıl taşlarıyla yerli yerinde duruyor. Sakinliğini bozan cırcır böceklerinin cümbüşü, şöleni. Kara bulutlar gökyüzünü saracak, Küçük Çal, Asar mevkiisi sise boğulacak, bir rad, bir şimşek ortalığı yırtacak, başlayacak yaz’ın hırçın şakırtısı, çok değil 45 dakika sonra kulakları sağır eden uğultu, Aslanlar gibi kükreyen, nerede taş, kaya parçası, çalı, çırpı, gedik demeden önü alınmayan seller. İşte bu Kanal, Yatağanlı’nın hafızalarında kalanlardan.

Neyse şimdi kanalı geçtik, tepe bağa doğru ağıyoruz. Biz bu bayıra çok ağdık gerçi, önümüzde iki ev keçisi, köy davarına yetiştirmek için soluk soluğa kalırdık. Tepe bağa, Akdere’ye vardık. Kızların dinginliği içindeyiz, yaylım iyi, gündüz gözüyle herşey güzel, otların arasından Tavşan Kirazları falan buluyoruz, tadıyoruz. Akşamın serinliğiyle birlikte, güneş gruba girdi, hava kararmaya başladı. Köy altımızda, ışıkları yanmaya başladı.

Gecenin zifiri karanlığında cırcır böceklerinin, ateş böceklerinin eşliğinde, karanlığa alışmaya çalışıyoruz. Gökte yıldızlar kırıp oynarken, Samanyolu, büyük ayı, küçük

ayı, çoban yıldızı. Gözlerimiz karanlığa alışıyor. Koyun sürülerinin hışırtıları, çan sesi bizi rehabilite ediyor. Dönüp köye bakıyoruz. Köyün sokak ışıkları, Minarelerin şerifeleri inci gibi, kımıl kımıl parlıyor.

Sürü iyice coştı, yaylımla birlikte gece karanlığında bize dirlik vermiyor, gecenin ilerleyen saatlerinde karanlıkta açık hava uykuya çekiyor. Ama bize rahat yok, bir deli koyun sürüyü arkasına takıp, bizim kulaklarımızdan uzaklaşıyor. Hep ayakta duracak değiliz ya! Babam beline bir iple bağladığı koyunla sürüyü kontrol edip, benimle birlikte yan geliyor. Koyun sürüye uymak için yekiniyor, haydi bakalım kalk, uyku mahmurluğuyla, koyunları çevirip geliyoruz, bazen de biz sürüye uyup yer değiştiriyoruz.

Yaylımın nerede olduğunu sürü yönlendiriyor. Sürünün huyuna ayak uydurmak çok zor olmalı ki, karanlıkta nerede olduğumuzu bilmiyoruz. Çöküyoruz yere, yerlerde ot, çöp ortasında ne olup bittiğini bilmiyoruz. Böce- börtü, otlardan bile irkiliyoruz. Ateş böcekleri yanıp sönüyor, elimizin üzerine alıyoruz hemenecik sönüyor. Babam beni yatırıp bırakıp gidiyor, sürüyle uzaklaşıyor, korkuyorum, seslerini duyunca sakinleşiyorum.

Bilhassa Namazlar Çamlığı çok engebelidir. Asardan gelen akarsu çay dolusu olur, geçmekte zorlanılır. Bir zamanlar

Yatağan Kurşuntepeden Akdere ve Asar mevkiine bir bakış

buralarda olsun, Akdere’de olsun, her yer mümbitlik, bağlar, bahçeler varmış. Bütün köy yazın buralara göçermiş. Fenerlerin, löküslerin ışıkları altında donanırmış. Herkes namazını, niyazını, Çamın dibinde toplanırlar, namazlarını burada kıldıklarından buraya Namazlar Çamlığı denir. Anlatılanlara göre; Hasan Ali Hocaların Mehmet Emin Çavuş imamlık yaparmış. Zamanla çam yıkılmış.

Asar mevkisi Akdere’nin yukarı kesiminden başlar. Çobanlar ateş yakarken, parça toplayıp yakmışlar, kömürü bulmuşlar. Asardaki gavuristanlıktan köyün ortak malları için taş çekmişler. Köyün camilerinin, okullarının temelinde Asardan getirilen taşlar yatar. Asarda, çamın orda, Dedemin de yeri vardı yamaçta, üzüm bağı falan olurdu. Çocukluğumda, çift beygir koşulmuş, dört tekerlekli at arabası vardı, gider gelirdik.

Bize siz Kanal’a yola çıkadurun sizi alalım derlerdi, aceleyle koşturmaca arabaya yetiştirdik. Ayrıca Akdere ve Tepe bağda da yerleri vardı. Akdere’de özellikle aşu armutları meşhurdur. Çocukluğumuz zamanında meyveyi, armutu nerden bulacaksın, herkesin arazisi mi var. Filancanın bahçesinde armut varmış derlerdi, çok olan kişilerden tohurunu bazen icarlardık, öyle kavuşurduk.

Tepe bağın üzümleri düne kadar dillere destandı. İyi havadar yerlerdir, eskiden kucak

kucak karlar yağardı. Çubuklar suyunu, nemini, havasını alırdı. Yavuz üzüm yetiştirdi. Su yok bir şey yok, kendi kendine olurdu. Seleklerle üzüm taşınır, kovalarla üzüm kurutulurdu. Tabii hepsi mazide kaldı.

Bir gün Çırrık, cürüm işleyip dağdan inerken, içim çok yandı; bana bir iki salkım üzüm verin demiş bizimkilere.

Gocaanamla bir gün dağa gitmeye koyulduk, Asar tarafından, Akdere’de aşu armudu topladık çıkınımıza, ekmekle yerdik, tayın yerine geçerci. Dağa neyle gidiyorsun eskiden, tabana kuvvet, Ballığa vardık. Beni yoldaş ederlerdi.

Akdere’de, Namazlar Çamlığında sürüdüüm, yayladım, uyudum, uyudum, uyandım. Koyun sürülerinin lıngır lıngır çan sesleri kulaklarımdan uzaklaştı, gözlerim kaydı, yıldızlar kaydı, kayboldu. Daldım, belki yarım saat, belki bir saat ,gecenin tatlı serinliğiyle toparlandım.

Kafam o kadar hafif, o kadar naifleşmişim ki, bir o kadar da dinginleşmişim. Şafağın titremesiyle içim ürperdi, köyün sokak ışıkları sönmeye başlarken. Nallamaların örs üzerinde patlayan çın çın sesleri yankılanmaya başlarken, Gün doğarken köye yaklaştık, Kanal’a geldik, geceki ateş böceklerinin kımıltıları halâ gözümde.

Söyleşi:
Mustafa Nadir
ÖNAY

AVRUPA'DAKİ HEMŞEHRİLERİMİZLE KONUŞMALAR -2- ALİ KARAMAN İLE GURBET MACERASI ÜZERİNE BİR SOHBET

“Amacımız sadece fakirleri korumak idi. Biz dernek olarak senin arkadayız. Biz varız evin yanarsa korkma. Tuğla alır yaptırırız dedik. Biz başta öyle yaptık da ondan sonra gerçekten derneğimiz büyüdü.”

2014-2016 yılları arasında Avrupa ülkelerinde yaptığımız çekimlerle tamamladığımız TRT’de yayınlanan Korkuyorum belgesel dizi programı için çok sayıda hemşehrimiz ile de görüştük. Onların deşifresini de peyderpey yayınlayacağız. Bu konuşmalarda onların gurbet macerasını değişik açılardan ele aldık.

Ali, Almanya maceranın özetleyebilir misin?

1979 da babam bizi işçi ailesi olarak getirdi. Çocuktuk. 15 16 yaşında filandık. Doğru düzgün okula falan da gidemedik. Bu arada işe atıldık. Tarlada, inşaat- ta, orada burada çalıştık derken 87’ye kadar işte böyle geçti. 87’de Berlin’e geldik. Hem dedik bizim arkadaşlarımız burada, köylülerimiz çok, bekli de iş imkanı da fazladır diye düşündük. Buraya geldikten sonra da iskele işlerinde çalıştım biraz. 88’de ehliyet yaptım. (Aldım) 88’lerin sonuna doğru tır işine girdik. İstasyonlarda falan çalıştım. 10 sene tırda geçti ömrümüz, Almanya için çalışıyorduk. Değişik yerlere çalışıyordum. Sonra işte 2001 senesinde de otobüs ehliyetini yaptık. Şu anda da belediyenin yan kuruluşu mu artık belediyenin kızı deniyor yani Al-mancası, o firmada çalışıyorum.

7 senedir de oradayım işte. Belediye otobüsü sürüyorum. Durum bundan ibaret.

Baban kaç yılında gelmiş, baban buradayken sen Denizli’deyken ilişki nasıldı. Ne tür haberler alıyordunuz babandan?

Tabi babam 1972’lerde gelmiş, biz çok ufaktık. Ben pek hatırlayamıyorum. O zamanlar tabi çok farklıydı. Almanya’nın nasıl olduğunu bilmiyoruz. Rüyalarımıza giriyor, ama nasıl olduğunu bilmiyoruz, ayrı bir dünya gibi geliyordu bize. Bazen mektup geliyordu. Artık 3 ayda bir mi olsun ayda 1 mi olsun diyeyim çok geç zamanlarda mektup geliyordu. Veya köylülerden gidip gelenler götürüyorlardı mektuplarımızı. Bu şekilde babamızı da doğru düzgün göremiyorduk. Senede bir sefer falan anca geliyordu. Yabancı gibiydik. Gerçi buraya geldiğimde de

Ali Karamanın evinde Cafer Demirebilek ve Mustafa Nadir Öney

1 sene ısınamadık ailecek. Böyle değişik geldi bize. Tabi bu ayrı kalmaktan dolayı olan şeyler herhalde. Ondan sonra da alıştık işte. Babam da bir firmada çalışıyordu döküm firmasında. Hatta tahmin ediyoruz orda çalışırken yani o pis işleri yaparken, dökümde çalıştığı için yani, gırtlak kanseri oldu. Orada oldu diye düşünüyoruz. Ameliyat oldu kurtuldu, şu an hayatta yaşıyor.

Bu konuda biraz daha bilgi verebilir misin?

Bizim bildiğimiz babam döküm firmasında çalışıyordu. Bu motor bloklarını yapıyorlarmış. Pistondan çıkanları taşlarılarmış. Babam bilir o işleri. Gerçi demircilikten gelme ya babam, çakı bıçak ustası, herhalde eli yatkın. O firma da iş olunca hemen oraya girmiş. Orada çalıştığı bazen söylemesi ayıp lavaboda tükürdüğü zaman bu demir tozlarının geldiğini gördüm ben. O kadar pis bir iş işte. Almancan yok, doğru düzgün bir şey yok, sadece biraz daha para kazanıp, daha iyi şartlarda yaşamak yaşatmak herhalde gayeleri. Ondan dolayı da işte kanser olduktan sonra da fazla çalışmadı. Bu ara biz mecbur kaldık.

Nasıl anlaşıldı kanser olduğu?

Burada yıllarca çalışıyor. Bir de sigara da var. Yani kahve sigara. Bir de bu pis işte çalıştığı için o toz duman burnundan ağızından giren, filtre olmasına rağmen, yani boğaz yanmaları başladı. Boğazım ağrıyor diye doktorlara gidiyordu. Doğru düzgün muayene yok, sadece işçi bu herhalde istirahat istiyor bizden diyerek, 1 2 hafta yazıveriyormuş, gönderiyormuş, sende alerji falan var diyormuş. Böyle böyle aradan birkaç sene geçmiş yani. En sonunda Türkiye'deki doktorlar bilmiş. Ayak üstü görüştüğü Denizli'deki doktor sende gırtlak kanseri var demiş. O zaman da aceleyle gitmesi lazımdı. Bayrama denk geldi herhalde. Ben daha çocuktum, kız kardeşimin düğünü vardı. Ankara'ya mı İstanbul'a mı ne bir yere gidiyorlar. Kurban bayramına mı denk geliyor yoksa Ramazan mı böyle dini bir bayramdı galiba. Her taraf kapalı olduğu için iş yapılmadı, aceleyle biz buraya (Almanya'ya) geldik. O bilemeyen doktor hala daha geldiğinde

- Sende alerji var demiş. Babam da;

- Sen ne alerjisinden bahsediyorsun. Ben kansermişim ilk 6 ay içinde ameliyat olmazsam ölürmüşüm dediler, Türkiye'de demiş.

-Hadi ya!

Doktor panik oluyor. Hemen sevkini yazıyor mymera üniversitesine o arada ilk hafta içinde ameliyat ediliyor. Yani kurtuluyor. Baya ondan da çok kötü zamanlarımız oldu. Doğru düzgün anlaşıyorlardık. Konuşamıyor, ses çıkmıyor. Ekstradan okula falan yolladılar. Hani havayı yutup ses haline getiriyordu. Şu anda anlaşıyoruz. Bazen zorlandığımız oluyor ama şükür yine de iyi şu an hayatta. Şükrediyoruz yani.

Almanya'ya geldiğinizde hem iş hem dil zorluğu açısından nelerle karşılaştınız?

Bizim geldiğimizde yine tek tük komşular olsun arkadaşlar olsun benden iyi Almancası olanlarla illaki bir şeyler yapmaya çalıştık da çok zorlandık tabi. Polise gidiyoruz ikide bir. Oturum alacağız, çalışma izni alacağız bilmem ne. Her seferinde birilerini götürmeye çalışıyorduk. Yarım yamalak işi bir haftada bitiremiyordum yani. Anlatamıyorsun kendini. Ya adam bulamıyorsun ya da sen kendin konuşamıyorsun. Biz böyle zorlandık. Babamın zamanında hiç yokmuş Almanca bilen Türk. Babam 30 saat falan gitmiş gece kurslarına. Böyle böyle öğrendim diyor. İşte yarım Almanca kendi işini zar zor yapmaya çalışmış. Belki haklarımızın %60 70'ini bilmiyoruz. Almanya'da da zaten hakkını almasını bilemezsen hakkını vermezler. Sen bileceksin ki o zaman karşı taraf da senin hakkın var sen bunu alamazsın sen bunu alabilirsin diye söyler. Ama sen bilmiyorsan o hakkını çıkıp da bak senin şu hakkın var biz sana bunu verelim demezler. Hala da bu böyledir. Bizim zamanımızda ben biraz şanssızdım. Yaşımız 16'yı mı 15'i mi geçmiş okula almadılar beni.

Peki siz nasıl öğrendiniz Almancayı?

Almanca'yı biz sokaklarda öğrendik. Çalıştığımız iş yerlerinde öğrendik. Hala da daha doğru düzgün Almancamız yoktur. 3. Nesil çok güzel bilir. Fazla sıkıntıları yoktur diye tahmin ediyorum. Ayrımcılık vardır ama böyle ekonomik olsun manevi olsun sıkıntıları yoktur. Her şeyi Almanlar kadar bilebilirler. Okuyan okumayan çocuk da olsa biliyorlar. Çünkü ana dili gibi oluyor, Almancayı öğreniyorlar. Çok sıkıntıları yok, ama

ayrımcılığa uğruyorlar bunlar. Gençler farkına varsın varmasın benim yaşı 50 olmuş şu yaşma geldim daha yeni yeni anlamaya başladım. Ayrımcılık var Türklere karşı. Mesela bir firma diyelim ki mercedes bir işçi alacak sınır koymuşlar tahmin ediyorum mesela 10 kişi alacak bunun 7- 8 tanesi diyelim Alman, 2 tanesini Yugoslav'dır Bulgar'dır onları alıyorlar ve belki bir tane Türk alıyorlar. Yani normalde herkes gider baş vurusunu yapar en az öbürünün kadar senin de girme şansın var olması lazım. Sen öyle sanıyorsun ama aslında öyle değil yani. Adam önce kendi adamlarını alıyor. Bu genelde kamu işlerinde geçerli. Bu şahıs firmalarında geçmez. Şahıs firmaları çalışana bakar Almanmış Türk'müş bakmazlar. İkisi de aynıysa kategoriye koyar Türk ikisi de aynı şahısları o zaman Almanı tercih eder belki %100.

Kimliğinin ne zaman farkına vardın?

Bizde öyle şey hiç olmadı. Ben kendimde hiçbir zaman yabancılık görmedim yani ben Almanya'da duruyorum fakat bende Alman etkisi hiç olmadı. Ben Türküm, Türkiye'den geldiğimiz gibi kaldık. Değişmedi de yani bu. Belki biraz bazı şeylerde yozlaştık. Önceden mesela olmazsa olmazlar vardı. Bugün mesela olabilir filan diyorsun. Alıştık belki yozlaşıyoruz biraz biraz. Ama bu bizim gençlerde dikkat edilmezse çoğunu kaybedeceğiz. Çünkü baktığım zaman mesleğim gereği yolda rastlanıyor. Genç ihtiyar olsun dikkatimi çekiyor. Mesela Türkçe konuşuyorlar bilmiyorlar Türkçesini bilmeyen adam adı sadece Ayşe Fatma olacak. Türküm demiyor zaten Berlin doğumlu. Bir onu biliyor. Türkiye'ye gitmeyenler çok. Anası babası ısrarla Alman gibi gelişmesini isteyenler var. Bizim gibi mutasıplar da var. Benim çocuğum da benim gibi olsun, ona göre tebriyesini vermeye çalışıyorum. 4/ 4 lük olmuyor, bizim çocuklarımız da Allah'ın izniyle iyi yetişiyor. Burada ayrı bir kültür var. Bir yaramazlığını görsen, yaramaz bir çocuk olsa, polise gidecek kadar zoru var, beni babam dövüyor dese, alır giderler yanına da hiç yandırmazlar yani. Tabi hemen pat diye olmaz da birkaç sefer bu şikayetlerin üzerine böyle aileler de çok. Oğlunu kaybetmiş adam, kızını kaybetmiş.

Veya evde sen terbiye yapıyorsun sanıyorsun. Sıkıştırıyorsun. Nasıl deyim aman oğlum onu yapma aman kızım şöyle dur aman böyle yapma derken sen bilmiyorsun. Aile ile ilişki, kontak da fazla yoksa yaşı 18'i doldurduğu gün gidiyor.

Niçin böyle oluyor?

Bu konuda ailelerin büyük rolü olduğuna inanıyorum. Çocuklarına doğru düzgün önem vermiyorlar. Belki bu iş hayatlarının zor olmasından da olabilir çünkü çalışıyorlar hanım öğlenci babası sabahçı. Çocuklar okuldan geliyorlar birbirlerini göremiyorlar. E sen sanıyorsun ki çocuğun okula gidiyor bir bakıyorsun ki sigaraya alışmış, haberin yok kumar oynuyor, okula gitmiyor. Derken baba veriyor 3-5 lira harçlık, e çocuk sigara içiyorsa buna 5 lira yetmeyecek belli. Çocuk da bunun farkında ne yapacağım ben. İşte öteki taraftan esrar satanlar var. Hırsızlık yapanlar var. Gasp yapanlar var, adam dövenler var. Hep bunlardan belki hapishanelerde şimdi en az 1500 2000 kişi vardır belki. Katiller bile var içinde belki de Allah korusun. En çok da dikkatimizi çeken mesela parklarda yaşananlar. Ben Türkçesi ne oluyor bunun bilmiyorum sokakta yatıp kalkanlara, evsizlere mesela evsiz olunca o biraz daha düzgün geliyor bana. Adam burada esrar içiyor. Köpek gibi yaşıyor. Öyle Türkler var, kadınlar var. Bu Leo'ya gidin Türk kadınları var. Türk kızları var. Böyle insan kurtarmaya çalışsa kim kurtaracak. Birkaç denedim ben bu sefer sanki alacaklıymış gibi her gün önümü kesiyor. Abi 2 lira ver abi 3 lira ver yani canım acıdı yardım edin diye uğraştım. Bu seferde haraç kesmeye başladı benden.

Bunlar neden kaynaklanıyor? Ailelerin yeterli kültür donanımına sahip olmamasından mı? Maddi kaynakların yetersizliğinden mi, neden kaynaklanıyor sizce?

Valla maddi imkanlardan değil de bizim aile yapımız Almanlarınkine hiç benzemiyor kültürümüz ayrı. Mesela Alman bir kızın bir oğlanla gezmesi çok doğal. 10 yaşındaki kız çocuğu 12 yaşındaki oğlanla gezebiliyor. İlla bir kız arkadaş olması lazım. Okul arkadaş

fa lan da olabilir de bizde bunlar yasak. Bizde yapamazsın yani yaptırmazlar. Ben mesela bir kızla gezemem, babam beni görse döver. E sen şimdi Türkiye'de yaşar gibi Almanya'da terbiye yaptığın zaman bunlar geliyor başına. Bazen ayarını kaçırıyor işin. Almanya'da imkân var, Almanya'da hatta teşvik var. Sen aileden kaç biz sana bakarız. Benim oğlan konuşmayı bilmiyor daha doğru düzgün. Geldi bir hafta okula gitti, dedi baba, sen beni döversen ben polis çağırırım, dedi. Gülüştük böyle. İlk işleri annen evde döverse bizi ara. Annen baban bir şey diyorsa polisi ara. E sen şimdi kendi çocuğundan korkuyorsun, hem de kaybetmekten korkuyorsun. Terbiye vermesen Almanlaşıyor çocuğun. Biraz baskı yapıyorsun çocuk yanlış anlıyor. Annem beni dövüyor, kendisi kaçıyor. Benim en az 4 5 arkadaşım var çocuklarını elden aldılar. Sadece çocukla ilgilendiler diye. Çocuk gitti babam beni böyle dedi. Halbuki her şeyini verir, kendisi yemez yedirir yani. Alman yetkilileri zaten gözünü açmış Türk çocukları gelsin yuvaları yıkılsın. Hatta gazetelerde okumuşsunuzdur Türk kızı birisi ile baskı var diye kaçıyor. Almanlar anasını babasını senelerce göstermediler, sonunda kız reşit olmadan hamile kaldı. Öyle olaylar bile yaşadık etrafımızda. Böyle kötü olaylar çok. Hep de kötü kötü deyip karartmayalım iyi insanlarımız da var yani okuyup da kendini geliştirmiş.

Neler var bildiğiniz böyle güzel gelişmeler?

Mesela ne bileyim ben bizim firma mesela en az 2000 kişi çalıştığımız yerde başımızdakiler Türk en az 3 4 tane şoförleri organize yapan Türkler var. Firmaları olanlar var mesela. Bizim köylümüz var başarılı iş adamları. Zamanında okumuşlar. Kafasını çalıştırıp ta okuyanların durumu her zaman iyi. Kafasını daha güzel kullanabiliyorlar. Biz mesela işi yaparız ama önümüzü görmeyiz. Biz Türk usulü yaparız. Bugün mesela hemen biz buraya sergimizi kurarız meyvemizi satabiliriz yarın ne olacak düşünmeyiz. Okumuş insanlar sergiyi açıyor ama gelecekte ben ne yapabilirim ne edebilirim, adam hesabını yapabiliyor, öyle gidiyor yani. Bizde o kadar olmuyor. Buna rağmen böyle O'dan başlayıp da zengin olan,

kendini bilen düzgün insanlarımız da çok şu an. Her şey Almanya'da sanki tersine döndü. Mesela sigorta arıyorsun. Bir sigorta biliriz biz. Almanya'nın sigortası. Sanki biz zorunlu gidiyorduk. Ben öyle sanıyorum, sanki biz Türk'üz, gitmemiz gereken tek sigorta orası. Bilmiyorum, ben öyle sanıyordum. Doğru düzgün mesela ilgilenilmiyor. Bir duyduk başka sigortalar da var. Hem daha ucuz hem de daha fazla yararlanma hakkın var. Bunu nasıl öğreniyoruz? Şimdi avukatlarımız, doktorlarımız var ne ararsan var artık. Eskiden öyle yok denecek kadar azdı. Ama bugün mesela Berlin belki %50 sini Türkler yönetiyor. Çünkü her yerde Türk doktoru varmış. Bana enteresan gelmiyor. En az 3 4 mahallede Türk doktor var. Önceden öyle bir şey yoktu. Ehliyet veren yerler var. Önceden ben Türk ehliyet yeri bilmiyordum. Ehliyet için çalışan Türk bilmiyordum şimdi her semtte en az 2 3 tane. Bugün babam da gitse, hiç Almanca bil-mese Türkler yardımcı oluyor. İşini yapıyorlar yani olup gidiyor. Defter tutan o muhasebecilerimiz var. Bir sürü var yani Almanca gideceksin öyle oldu böyle oldu anlatana kadar Türk'e daha güzel anlatabiliyorsun. Daha güzel yürüyor işler. Bizim bildiğimiz yarım yamalak Almancayla bazı işlerin içinden çıkamıyoruz. Tam anlamadığımız için. O bize bir şeyler diyor anlamıyoruz, çünkü Almanca sıkıntımız var anlayacak kadar iyi bilmiyoruz o yüzden tam iyi anlayamıyoruz. Böyle böyle oluyor yani.

Bu dernekleri, kültür merkezlerini, camileri nasıl kurdunuz?

İlk başlarda ben de duyduklarımı söyleyebilirim. İlk başta büyük firmalara gelindiği için mesela büyük firmada atıyorum kafadan 300 tane Türk var. Zamanla farkına varılıyor en azından cuma namazı kılınacak bir yerimiz olsun veya dini bayramlarda milli bayramlarda toplanacak bir yerlerimiz olsun. Önce sendikalar aracılığı ile firmalarda ufak bölümler ayrılmış. Mescit gibi yani orada da en az hocalığı olan imam kadar bilgisi olan birinin imamlığında, o da işçi orada, Cuma günleri veya bayram namazlarında ibadetlerini yapmışlar. Daha sonra 50 hane idik şimdi mesela 100 oldu dolayısıyla semtler açıldı, genişledi.

Her semtte de kalkıp namaz kılamıyoruz, çok uzak diyoruz gitmiyoruz. Şimdi her semte devlet hiç yardım etmez, hocalara maaşlarını biz veririz. Hoca olmayanlar da genelde zaten Cuma günleri böyle yardım amaçlı toplanır. Suyunu elektriğini giderleri karşılansın diye. O zaman verirler. Böyle ucun kıyın geçiniyoruz yani. Gerçi yakın tarihten beri de Ditib derslik veriyor şimdi. Bizim cami diyelim kendi başınaydı, özeldi. Ditible anlaşıyorsun onların daha geniş imkanları var, onlar da destekliyor çalışmaları.

Dernekler nasıl oldu, Yatağan derneği, çorum derneği, Erzurum derneği gibi... Bunlar nasıl oldu ?

Bizim derneğimizden bahsedeyim Yatağan yardımlaşma derneği. 89'larda ve daha önce-leri, o zamanlar Türkiye'nin şartları daha kötüydü. Mesela fakirin biri hastanede rehin kalabiliyordu. Evi yanıyordu, yaptırıyordu. Kötü şartlarda sıkıntıları olanlar oluyordu. Hep de ev ev dolaşıyordu o zaman. Mesela hangi yurttaki kaç kişi var yazıyorduk. 10 aile var 10 ailenin evine de gidiyorduk. Mesela filanın evi yandı kiremit alacağız. Bizim 1000 liraya ihtiyacımız var. Ondan 5 ötekenden 50 topluyorduk, o parayla kiremitçi arıyorduk. Filan eve atıyorum kafadan 1000 kiremit gönderin. Yani parayı eline de vermiyoruz, çünkü bazen de ilk verdiklerimizde problemler çıktı, dedikodular oluyor. Bazısı kiremit almıyor da babası yiyor diye düşünülüyordu. Veya başka iş için kullanılıyor diye düşünülüyordu. Bunları ortadan kaldıralım diye işi hemen resmiyete döktük. Bir derneğimiz olsun dedik. Türkiye'de köyde yani kasabamızda, 3 4 kişi vardı bize yardım eden. Fakirin birinin başvurusu için. Onlara baş vuruyordu, onlar köyü tanıyanlardan. Yardım edelim bilmiyoruz. Ama o köydeki inceleyebiliyordu. Yani bakıyordu evine damına gerçekten fakir mi muhtaç mı? Çünkü muhtaç değil ise muhtacın hakkını yemesin diye araştırıyorduk. Muhtaçsa onun dilekçesi bize, bizim başkana geliyordu. Burada da bizim 7 kişi var kurulda. Bunlar kendi arasında karar alıyorlar, bu adamın diyorlar hastaneye şu kadar borcu var, rehin kalmış. Onu kurtaralım. Esas zaten ondan dolayı kuruldu bu dernek.

Neler yaptınız anlatabilir misin?

Kaç para o zaman için atıyorum kafadan bir miktar dernek olarak irtibata girildi hastaneyle konuşuldu borçları biz üstlendik, biz yapıyoruz. Çocuğu bırakın falan dedik. Böyle böyle sırf insani bir çabayla oluştu. Politika-da herkesin görüşü vardır da burada böyle bir şey yok. Ayrım yok. Dernek oldu muydu ayrımız yok. Hiçbir zaman şahıs gözetmedik. Bizim için aslolan gerçekten muhtaç olmasıydı, herkes Allah rızası için uğraşıyordu. Bunu yaparken eksiklerimiz fazla olmuştur o günün şartlarında para da kısıtlı oluyordu, buranın kirası var, ceryanı var. Buradakilerle de ilgilenelim diye uğraşıyoruz. Böyle işte yardımcı olmaya çalıştık.

Amacımız sadece fakirleri korumak idi. Biz dernek olarak senin arkadayız. Biz varız evin yanarsa korkma. Tuğla alır yaptırırız dedik. Biz başta öyle yaptık da ondan sonra gerçekten derneğimiz büyüdü, çok üyemiz vardı. Dışarılara bile tırlarla malzeme gönderdik. Şu anda nereye gönderdiğimizi bilemeyeceğim. Onları başkanlarıyla görüşürüz, daha iyi olur. Amaç darda zorda kalanlara yardım etmek. Şehirde evi yanmış hemen eşyaysa eşya, malzemeyse malzeme. Hastaneyse hastane. Hastaya yatak mı alınacak derneğimiz karşıladı.

Gerçekten bizim derneği bizim kurduğumuzda nereye kadar gidebiliriz tahmin edemiyorduk, yardımseverler çoğaldı. Şöyle diyeyim mesela, 100 tl yardım edebildiğimiz yerde 100 200 para sorunu yok gibiydi. İhtiyacı olan adamın isteğini karşılayabiliyorduk, kesintisiz. Para olarak vermezdik de dedim ya yardım olarak, malzeme olarak verirdik.

Türkiye’den gelen çoğu yerlere biz de varız dedirttik. Berlin’deki çalışan bir sürü dernek var, çoğu dernek, dernek gibi görünüyor ama sadece Almanlara az vergi verelim diye yapıyorlar. Biz Yatağanlı olarak Almanya’dan bir kuruş bile almadık. Zamanında babalarımız maddi sıkıntılardan dolayı gelmiş. Benim babam ev yaptırıp gideceğim diyordu, hala gidip geliyor. Biz de öyleydik ne bulduysak Türkiye’ye köye götürelim diyorduk. Ama şimdi artık sanki buralı mı olduk bilmiyorum. Kalbimiz orda atıyor ama kendimiz buradayız. Buradan ayrılamıyoruz. Biz

Ali Karaman
Berlin
Yatağanlılar
derneğinde.

babalarımızdan biraz daha öndeyiz. Onlar bizden önde olabilirdi, Almancalarının eksikliği yüzünden pek olamadılar. Şimdi burada genç yaşlı birlikteyiz. Buradaki gençler de dahil burada her gence ne desen hayır demez, saygılıdır, şakamızı yaparız, işimizi görürler, herkes canla başla çalışır. Şu yardımı yapmalıyız desen herkes yardıma koşar. Dün böyleydi. Hala böyledir. Yapmaya çalışıyoruz.

Çocukların eğitimin geleceği hakkında neler düşünüyorsunuz, kendinizi buraya mı ait hissediyorsunuz, Türkiye’ye dönmeyi düşünüyor musunuz?

Ben dahil benim akranım arkadaşlarım da gideriz diye düşünüyoruzdur. Kalbimiz Türkiye’de atıyor, beynimiz orda ama temelli gitme işimiz imkânsız. Çünkü benim babam gidememiş. Hala gidip geliyoruz, takıntısı var yani. Bizi bırakamıyor illaki. Yarın biz de bizim çocukları bırakmayacağız. Ama ben şöyle gençlere de bakıyorum Türkiye’nin şartları biraz daha iyileşti, teşvikler var, önceden araştırmaya geliştirmeye fon bile yoktu. Şimdi onlar da var, gençler yararlanmak istiyor. Birçok gençle konuşuyorum onlardan bahsedeyim Türkiye’de güzel firmalarda Türkiye için çalışabilirim diyor. Almanya’da da kalabilirim diyor. Türkiye için daha aktif olabilirim diye düşünüyor yani gençler. Tabi okumalarını herkesten fazla istiyorum. Buradan okuyarak Almanlardan bir adım önce olmalıyız Almanın notu 1 seninki de 1 ise sen zayıfsın Almanlardan biraz daha iyi olasan ki o zaman işte ayrımcılığı kaldırmış oluyorsun. Çünkü daha zeki olduğun için. Adam bunu alalım diye tercih ediyor. Aynı olsa alacağına inanmıyorum bu benim görüşüm.

Ali TUNÇBİLEK

YATAĞAN YENİLİKÇİDİR, TEKNOLOJİYİ SEVER

**“Bugünkü
ROKET, FÜZE
teknolojisinin
Yatağan’da yıllar
önce bilinip,
uygulanmış
olduğunu anlatmak
istedim...”**

Yatağanda Carrak Hasan adında orta halli, kendi aleminde bir vatandaş vardı, konuşurken sesi car cur ettiği için olsa gerek Carrak Hasan denirdi. Yaşamış olsaydı şimdi yüz yaşını çoktan geçmiş olurdu. Bindokuzyüz atmışlı, yetmişli yıllarda kırk, elli yaşlarında falanmıştır. O yıllarda resmi bayram törenlerinde havai fişek atar heyecan yaratırdı. Şimdilerde her yerde gördüğümüz havai fişek o zamanlarda dünyada pek bilinmezdi. Carrak Hasan bunu nerden öğrenmişse öğrenmiş, birgün önceden belediyenin temin ettiği barut, kargı, vs. malzemeyle roketlerini hazırlar, bayram günü halkevinin bahçesinden fırlatırdı. Törene renk katar, halka keyif yaşatırdı. Son bir keresinde fişek gökyüzüne fırlamayıp yerde infilak ettiği için, olası bir kazaya sebep olmasın diye tedbiren vazgeçildi. Sonraki nesle nasip olmadı...

Şimdi bunu niye anlatıyorum? Yatağanda Osmanlı ordusuna kılınç yapıldığını biliyoruz. Bugünkü ROKET, FÜZE teknolojisinin Yatağan’da yıllar önce bilinip, uygulanmış olduğunu anlatmak istedim... Yatağan pek BOŞ değildir, teknolojiyi sever, yenilikçidir. Birçok konuda öncüdür.

Türkiye’nin kooperatifleşmesinde üçüncü sıradadır. (Türkiyenin 3 nolu kooperatifi 1956). Endüstri meslek eğitiminde (kasaba bazında) ikinci sıradadır. (Kayserinin bir kasabasından sonra 2 .) “Demircilik Erkek Sanat Orta Okulu “1968’de açılmıştır. Anlatmaya değer daha birçok özellikleri vardır. İşini, aşını arttırmak, hayat standardını yükseltmek, memleketeye, millete faydalı olacak işlerle uğraşmak Yatağan’ın güzel özelliklerindendir. Kıymetini bilelim...

BELEDİYE ÇAVIŞI-ZABITA CEMİL BORUCU

**“1970 yılında Yatağan
belediyesine Zabıta
olarak girdim.
Zabıta uzunların
Hamza Soykara
abeyle çalıştım.
O emekli olunca
kıdemli çavuş-
zabıta oldum. İsa
Tunçbilek’in belediye
başkanlığında ve
Ali Güngör’ün
başkanlığında 26 yıl
çalışınca 1994 yılında
emekli oldum.”**

Doğumum 06.02.1937 dir, Ali ve Saideden olma. Kardeşlerim; Yedi kardeşiz, 5 oğlan iki kız. Çocukların en büyüğü benim, Dudu Gündüz(Goca Mısvanın hanımı), Ayşe Yurttürk(Çavışlan Ümmetin hanımı), Ertunç(Erduş denir), Ömer(Terzi),Rüştü, Mustafa Borucu olarak vardık. Ama ben ve terzi Ömer hayattayız. Rahmi Şenel in dedesi Molla Yusuf, benim dedem Mehmet a köyümüzde muhtarlık yapmışlar, kardeşi anamın bubasıdır.

Yatağan ilkokulundan Fehmi Yalın(Yatağanbaba)dan mezun olduk. O zamanlar Öğretmen olan Saniye de akrabamız, dayıkızıdır.

Kürekçilerin Hüseyin Kürekçide çıraklık yaptım, çakı bıçak yaptık. Bir yıl çırak durdum, sonra kendim askere gidinceye kadar çalıştım. Ustanın oğlu Erdal öğretmen olmuştu, Afyonkarahisarın Çay ilçesinde öğretmendi. Bir gün o çevreye çok yağmur yağmış, sel olmuş. Motorsikletiyle köy okuluna gitmek için “selden geçme” dedikleri halde “geçerim” deyip sele girmiş, sele kapılıp öldü. Öğretmen olan karısı kızımız köye geldi.

Askere İzmir Narlıdere İstihkâm okuluna gittim, istihkâm çavuşu oldum. Orada iki yıl çavuşluk eğitimi verdim. Terhisten sonra köyden mal toplayıp Urfa, Diyarbakır, Siirt’e çakı bıçak satışı yaptım yani yolcuycudum.

BELEDİYE HİZMETLERİM

1970 yılında Yatağan belediyesine Zabıta olarak girdim. Zabıta uzunların Hamza Soykara abeyle çalıştım. O emekli olunca kıdemli çavuş-zabıta oldum. İsa Tunçbilek’in belediye başkanlığında ve Ali Güngör’ün başkanlığında 26 yıl çalışınca 1994 yılında emekli oldum. Sıra ile İsa Tunçbilek, Ömer Baykara ve Ali Güngör belediye başkanlığı yaptılar. 1980 ihtilalinde Acıpayamdan Bahri Barın belediye başkanı olarak gönderildi. Ondandır öğretmen Muhammet Öztürk ara seçimle seçildi. Yapılan normal seçimle Ali Güngör kazandı. 1994 yılında Tuncer kazanınca emekliliğimi istedim. Emekliliğimizi sürdürüyorum. Kasım ayı gelince Denizlideki evime Nisan ayı gelince Yatağana geliyorum.

*Cemil
Borucu ve
oğlu Fuat.*

BELEDİYEDE ÇALIŞANLAR

Ha bu arada hatırlayabildiğim kadarıyla; belediye muhasibi Yüreğilli Hasan Artan, o emekli olunca Halil Yatağanbaba. Fen memurları çok değişti; köylümüz Hasan Hüseyin Kılıçaslan, Ziya Tunçtürk, Serinhisardan; Tekin Yazlık, Nazmi İnce aklıma gelenlerdir. Kâtip; Metin Çalhan, Osman Ulutürk. Belediye otobüs şoförleri; Osman Aydoğan, Kamil Köprülü, Osman Kocakaya, Tunçkan Tunçbilek, Necati Akşit ilk aklıma gelenler bunlar.

1957 yılında demircilik yaparken evlendim. Demircilik aletlerim hâlâ dükkânda duruyor, kimseye vermedim. 3 oğlan 1 kız 4 çocuğum oldu. 5 torunum ve torunumun 1 çocuğu var. Çocuklarımdan hepsi Denizlide çalışıyorlar. Üç sene önce hanım vefat etti.

Köyde 1960 yıllardan önce Köyümüzde Ziraat Bankası şubesi açılmıştı. Yanlış hatırlamıyorsam 1965-66 da kapatıldı. Daha sonra 1976 yılında tekrar açıldı. Yeni yeri belediyenin altındaki köşede idi. Eski yer Hacı Mehmet Ali dedenin

pazaryerindeki meydanlıkta iki katlı bina idi, alt kat banka üst kat ise müdür ve muhasebecinin aileleriyle durdukları yerdi.

Ali Güngör Bey, köyde öğretmen ve ilkokul müdürü idi, bir seferlik köyü birleştiren diye seçime katıldı. Emme iş tatlı geldi üç devre devam etti. Ali bey, belediyede seçim kazandı diye kuran okutulunca 1989 yılında Ali beyi mahkemeye verdiler. Hâlbuki hocalar okumuş, Ali Beyin haberi yoktu. Ama hocalara zarar gelmesin diye kendisi üstlendi. Ankara’da Gündüz Kayanın amcaoğlu Yargıtayda iken o kurtardı. O zamanlar kuran okumak serbestti. Eskiden okumak, öğretmek bile yasaktı.

İlk maaşım 150 mi 250 lira mıydı tam hatırlayamıyorum. Bir kısmını biriktirdim. Emekli ikramiyemle büyük oğluma düğün yaptım. Belediyenin arabalarını, makam arabası dâhil yıllarca ehliyesiz kullandım. Belediye otobüsünde muavinlik yaptım. Ama ehliyet alınca parayla kursla ehliyet aldım. Araba var emme şimdi kullanmaya takat yok.

BANKACIDAN BİR HATIRA

Ben belediyenin banka işlerini gidip görürdüm. Banka personeli ve özellikle müdürü ile muhabbetimiz iyiydi. Yatağana gelen öğretmenlere, memurlara ev bulmakta yardım ederdim. Bir gün banka müdürü ile sohbet sırasında “Cemil abe, sizin bu Yatağan çok güzel yer, fakat bazı insanların iyi değil. Mesela üç arkadaş kahvede bir köşede oturup sohbet ediyorsunuz. Biriniz kalkıp gidince arkasından zemme başlıyorsunuz. “Giden bilmemne var ya.....”

Köylüyü davet edilen yemeklerinizde ayrımcılık olmuyor. Cenazelerinize herkes geliyor. Emme başka işlerde; dedikodu, çekememezlik, siyaset önde geliyor. Karı kocadan, oğlan babadan ayrı particilik yapıyor. Bütün bunlar buraya, Yatağana emekli olunca yerleşmemi engelliyor. Onun için Yatağana yerleşmeyi düşün-

müyorum” derdi. Bu sohbetlerde konulara katılmamak mümkün değildi. Köyümüzü ve köylümüzü çok iyi gözlemiş. Benden yaşça büyük olmasına rağmen sohbette karşısındakine abe diye başlardı. Aileleri de köyümüzün kadınlarıyla sıkça görüşürler, çocuklarının yıllarca habereleşilen arkadaşlıkları olmuştu. Müdür bey, tonton, çok kibar, hatırnaz, çok yardım sever bir insandı. Zabıta Cemil Ağabey de müdür de saydığı özelliklere sahip iyi insan.

Zaman zaman da işim olmasa da değişik insan ve dükkânlara ziyarete giderdim. Tabi esnafı da ziyaret ederdik. Mesela; Curabeyoğlu Halil İbrahim Yılmaz, Hacı Mahmut Akşit... Dışarıdan gelen misafirleri götürdüğüm çakı bıçak toptancısı Mustafa Çakır hem belediyeye yakın hem de insanların ihtiyaçlarına cevap verecek mal çeşidi çoktu.

Biz aşşabıcakda oturduk, çocukluğumuz yan yana bitişik sağımızda artcılar(Aşçı sülalesi), solumuzda çakmakçıların Bekir çavış(Öztürk) amcanın evi vardı. Evlerin duvarı bitişikti. Güneye bakan cephe açık ve her evin bahçesi vardı, evlere gitmek için bahçeye çıkmak yeterliydi. Biz çocuklar bahçelerde oynardık. Senin kaynanan rahmetli Hacı Hatice (Öztürk) Yatağanbaba benim bıllamdı. Biz kız kardeşlerin büyüğüne abla değil, bılla deriz. Hulusi abeyle hac dönüşü mubarek olsun diye arkadaşlarla evlerine gittik. Hoşbeşten sonra biz evden ayrılırken hepimize hac armağanı verdiler. Hacı bıllam “Cemil senin bohçanı sora vercen bıllam” demez mi, her ikimizin de gözleri yaşardı. Benim kız kardeşim yani büyüğüm olmadığından o benim “Hatça bıllam”dı.

Askerde de belediyede de çavış-zabıta görevi yapan Cemil Borucu ağabeye Allahdan hayırlı, sağlıklı ömür dileyerek teşekkürle ayrıldım.

(30.04 2023 Yatağan)

Yaşar ÇAĞBAYIR

DAYIMIN KEKLİĞİ

**“Neyse, o zanan
ülke kalkınmasın
diyenlerin sözü
geçiyordu, makina
mukina getirmeyin
diyorlardı.
Kaçırabildiğim
küçük arburg
makinayla sap
dökmeye başladık.
Yok kışın çatlar,
yok yazın yumuşar
endişelerini
yenmem bir yıl
sürdü. Sonunda
başardık...”**

Bizim oralarda eskiden bol miktarda keklik vardı. Tarlalarımızda, yamaçlarda sürü sürü gezerlerdi. Sabahları gün doğmadan su kaynaklarına toplanırlar ötüşürlerdi. Şimdilerde çok yukarılarda bir veya iki tane sürüye ancak rastlayabilirsiniz. O da sürü değil, Tarım Orman Bakanlığı yetkililerinin doğal hayatı korumak amacıyla doğaya saldıgı birkaç keklikten ibaret topluluk. Eskiden hem sürü bolluğu vardı hem de sürüde çok miktarda keklik. Yolda veya kırdaki giderken yanınızdan bir keklik sürüsü havalanacak olursa sanki dağlar yıkılıyor muşçasına bir gürültü kopardı. Bu kekliklere ne olduğunu bir yana bırakalım da çocukken dayımın kekliğine nasıl baktığımı anlatayım.

Dağda koyun veya sığır gütmekte olan gençler, baharda yakaladıkları keklik yavrularını, biz ona palaz derdik, yaptıkları bir kafese koyarlar, yaz boyunca beslerlerdi. Bu palazlar, ilk zamanları sadece

böcek sürfeleri ile beslenirler. Daha sonra çekirgeye sıra gelir. Biraz daha büyüdüler mi taze nohut ve en nihayet katı tohumlara sıra gelirdi.

Keklik, ister palaz olsun isterse yetişkin, geceleri açıkta kalmamalıydı. Kafesin üzeri kalın bir bez veya kepenek ile örtülürdü. Hatta harman zamanında saman hâline getirilmiş harman çöreği içine açılan bir çukura gömülerek üzeriyine saman ile örtülürdü. Geceyi böyle geçirdikten sonra sabah erkenden açılır ve kafes samanlardan temizlenirdi. Sabaha uyanmış olan keklik eğer erginleşmişse yeni günü “gak gabırak” naraları ile karşılar. Bu belki de onların sabah ayinleridir.

Dayım da gençliğinde böyle bir keklik palazı yakalamış ve bir kafeste besliyordu. Ninemlere gittiğimde baktım, dayım palazını yanına almadan dağa gitmiş. Bu palaza iyi bakmam gerekiyordu. Ona iyi bakmak demek yiyecek ve su vermektir. Zaten kafes

dışına çıkaramazdım. Yiyeceği, bizim eşek marulu dediğimiz arnikanın henüz çiçek açmamış tomurcuklarıydı. Bu tomurcukları eşek marulunun gövdesinden sıyrarak deliklerinden kafesin içine atardık. Yavru keklik de bunları dik dik diye gagası ile vura vura yerdi.

Su verme işi de çok önemli idi. Hayvan susuz kalmamalıydı. Palaza su içirmek için suluk denilen bir aygıt kullanılırdı. Suluk denilen bu araç çam kabuğundan yapılırdı. İki ucu kaşık gibi oyulmuş ve bu iki oyuk arada bir delikle birbirine bağlanmıştı. Bu kaşıklardan biri kafesin içinde kalır, diğeri de dışarıda. Dışarıdaki kaşıktan su dökünce aradaki delikten su kafesin içindeki kaşığa geçer. Keklik veya palaz da buradan suyunu içerdi.

Dayımın kekliğine, dedemlerin deredeki bahçesinden bol miktarda eşek marulu yolup geldim. Tomurcuklarını özene bezene sıyırdım. Kafesin tepesindeki gözeneklerden içeri bol miktarda attım. Onceleri sevinçle, gagalaya gagalaya yedi. Daha sonra yemeyi bıraktı. Bu sefer herhalde susadı diye suluğuna su koydum. Gagasını bir iki defa da ona batırdı, başını göğe kaldırdı. Sonra köşeye çekildi, öylece beklemeye başladı. Bu kadar yem verdim onları neden yemiyordu, bir türlü anlamıyordum.

Su verirken biraz ıslatmıştım. Bizim o zamanlar kullandığımız su kabı topraktı. Bu toprak kap üç dört litre su alacak büyüklükte, genişçe bir ağzı ve ümzük adını verdiğimiz bir su dökülen kısmı ve bunun tam simetrisinde kulpu bulunurdu. Yani ibriğin topraktan yapılmış olanı. Çocuklar için küçüklerini yaparlardı. Onların da ağırlığı gene dört kg'dan aşağı olmaz, içine iki üç litre de su alsa al sana altı yedi kg bir ağırlık. Şimdi nasıl olduğunu bilmiyorum ama işte kekliğe böyle bir kapla su veriyorum. Tabi bu bardağı kaldırıp kekliğin kafesine monte edilmiş suluğa su koymak bir küçük çocuğun becerebileceği iş değil. Ama ne yapalım, küçükler hep büyükler gibi iş yapmak hevesindedirler. İşte bu suluğa su dökerken su testisine hâkim olamadım ve su kafese boşandı. Keklik de ıslandı. Keklik akşama kadar böyle kaldı. Onun için köşeye çekilip süklüm püklüm beklemeye durdu. Akşamüzeri dayım geldi. Kekliğin duru-

munu gördü. Ne yaptığımı sordu. Ben kekliğe bakmanın gururu içinde övgü sözleri beklerken, dayımda bir öfke, bir bağırıp çağırma... Neye uğradığımı bilemedim.

Önce beni kulağımdan tuttu, çekerek dam başına götürdü. Kumların üzerine diz çöktürdü. Burada cezan bitene kadar bekleyeceksin dedi. Korktum. Çaresiz sessizce söylenenleri yaptım. Dizlerimin acısını filan unuttum. Dayım, bana neden bu kadar kızmıştı. Az sonra konu anlaşıldı. Palaz ıslanmıştı. Onu kurutmak için ninemin harman yeri kalıntısını eleği tozlu yığının içine kekliği gömdü. Az sonra çıkardı. Bu tozlardan kanatlarının altına, karnına, göğsüne bol bol döküp palazı kurutmaya çalıştı. Bu arada da kekliğe yapışan tozları üfleyerek vücudundan uzaklaştırıyordu. Neden sonra keklik kurutuldu, kanatları düzeldi. Şimdi sıra kafesin temizlenmesine ve kurutulmasına gelmişti. Önce kekliği kendi koynuna koydu, gömleğinin yan içine soktu. Herhâlde kekliği ısıtmak için böyle yapmıştı. Daha sonra kafesin tabanını söktü. Eşek marulu yapraklarını, tohumlarını döktü, kazıdı, temizledi, kuruladı. Suluğu döktü. Üfledi, kendince kuruladı. Yerine taktı. Kafesin altına bir kâğıt parçası serdi. Daha sonra kekliği kafesin içine yerleşirdi. Keklik cırık cırık sesleri çıkararak memnuniyetini belli etti. Bu sırada da benim ceza sürem dolmuş olmalı ki benim kalkmama izin verdi. Ama ben yerimden kalkamıyordum. Dizlerim acımış, ayaklarım uyuşmuş. Olduğum yere devrildim, uzandım. Ağlamaya başladım, kalkamıyorum diye. Beni kucaklayıp içeriye götürdü. Köşe minderine yatırdı. Uyumuşum.

Prof. Dr.
Tuncer BAYKARA

Yatağan'da Kabadayılar -1- ÇAVUŞ MEHMET AMCAM

**“Mehmed amcamız
gerçek bir efe,
kabadayı imiş.
Yani küçükleri seven
ve koruyan, yaşlı ve
muhtaçlara yardımcı
olan bir delikanlı.”**

Çavuş Mehmet Ağası rahmetli babamın (1909-1988) dilinden düşmezdi. Bu aile içinde daha yaşlı olan ve zaman zaman “Koca Ağa” da dediği Mustafa Ağasına göre yaşça daha geride kalıyordu. Mustafa Ağası ailenin en yaşlısı Abdurrahman amcasının (1850-1925) büyük oğlu idi. Diğer kardeşleri Abdullah, Ömer, Ali ve Hakkıdır. Mehmed Ağası ise, ikinci yaşlı amcası Mehmet Ali (1853-1930) amcasının büyük oğlu idi. Bu ağalarının her ikisi de muhtemelen 1890 civarında doğmuş olmadır.

Bilemiyorum babamla Mehmet ağasının aralarında nasıl bir hissi yakınlık vardı. Babam Mehmet ağasını sevmiştir.

Meğerse Babam ilk-tahsilini bitirdiğinde “Merak etme amcam seni ben okutacağım” dermiş. Bundan dolayı olsa gerek ama babam da Mehmet ağasının açtığı kahvede çıraklık da yapmıştı. Bu kahve Yatağan’ın ilk belediyeğinde 1924 de, Pazaryeri’nde yapılan Belediye binasının altında imiş. Buradan bazı gözlemlerini de anlatmıştı. Mesela Mehmet Ali amcası ki, Mehmed Çavuşun babasıdır, buraya gelir, başında bir destar gibi bir şeyler sarılı olduğu halde kimi zaman prefe de oynamış. Yıllar sonra Babamın

bir Öğretmen ve okumuş bir efendi olarak köyde itibarı olmasına, illâ bir şeyler demek isteyenler Babamın bir eyyam kahveci çıraklığı yaptığını başına kakarlarımı.

Babamın Mehmed Ağasına hayranlığı, 1935 lerde Çal’ın Zeyve köyünde şimdiki adı Akkent, öğretmenliğinden sonra başlamış ve sonraki olaylarla birleştirence daha da artmıştır. Babamın gözlemlerine göre Zeyve’de haşarı erkek çokmuş, dolayısıyla Denizli hapishanesinde yatmayan da nerede ise yokmuş. Orada köylüler,yani Zeyveliler Babamın kimliğini veya kimlerden olduğunu öğrenince babamın dediğine göre “köyde itibarı artmış”. Çünkü hapis yatan köylüler Mehmed ağasını öve öve bitiremezlermiş. Babam ise Çavuş Mehmed’in yeğeni idi. Babamın bu ağası çok sert olduğundan değil, fakat gerektiğinde hem öne çıkmasını ve ölümü göze almasını bilmesi yanında çıkmak üzere olan kavgaları her defasında tatlı dili ve inandırıcı üslubuyla olayı daha da büyümeden çözümlermiş.

Mehmed amcamız gerçek bir efe, kabadayı imiş.Yani küçükleri seven ve koruyan, yaşlı ve muhtaçlara yardımcı olan bir delikanlı. Küçük kardeşi Ömer Amcam “aga-

Mehmed ağasının diğer kardeşleri Osman, Hürü ve Ömer.
(Cihan Baykara'ya teşekkürler)

mın şerliği şorluğu yoktu, Denizli hapishanesinde marangoz ustalığı sayesinde Vali nezdinde biraz itibarı olmuş o kadar” derdi. Ama Babam onun hapse düşmesiyle ilgili olayı da yakından bildiği için anlatırdı. Çavuş Mehmed’in yakın arkadaşı Dedelerin Nuri Dayı ki Ayşe (1905-1932) halamın kocası idi, bu ikisi Yukarı Bucakın gençleri olarak mahalle odasında ,1910 lu yıllardaki ünlü Çoban Kızı’nı oynatırlarmış. Odayı Aşağı Bucaklılar basmış ve Çoban kızını götürmüşler. Bizim ikili Mehmed Amcam ile Nuri Dayı, ilk şaşkınlığın ardından silahlarını alarak hemen takip etmişler. Dükkân önu veya Duttidibi’nde, bir rivayete göre Dervişlerin orada bir yerde çatışmışlar ve Yukarı bucak odasını basanlardan Artçıların oğlu bu kavgada ölmüş.

Bu ölümlü vukuat sebebiyle bu sırada muhtar olan Curabeyoğlu Hüseyin Efendi ve köy ileri gelenleri zanlıları ararken, akrabası olan Hüseyin Dedeme de gelmişler. Amcasının evinde saklanmış olması ihtimali üzerine evi aramak istemişler. Hüseyin dedem de “buyurun evladım arayın” demiş ki bunu o yıllarda küçük bir çocuk olan babam da duymuş. Fakat bu sırada Mehmed Ağası evde değildir ama daha sonra mahkemeye sevk edilmiş. Neticede iki kafadar da onar yıl hapse mahkum olup Denizli hapishanesinde cezalarını çekmekte imişler.

Çavuş Mehmed Efe, 1923 sonrası ilan edilen genel Af ile hapisten çıkıp köye dönmüş, bir süre kahve işletmiş. Bir ara Çanakkale’de şehit düşen yeğeni Koca Halil’in kızı ile evlenmesi söz konusu olmuş, fakat hapishanede kaptığı verem hastalığı sebebiyle bu girişimi olumsuz sonuçlanmış. Zaten uzun yaşamayıp, 1926 yılında vefat etmiş. Böyle olunca Babamın tahsil ümidi de sönmüş ve bir sanat öğrenmek amacıyla , Mehmet Ali amcasının tarakçı dükkânında çıraklığa başlamış. Orada iken Denizli’de Köy Muallim Mektebinin açıldığını Muhtar Mustafendi(1883-1963) haber verince mektebin imtihanını kazanıp girerek öğretmen çıkmış(1932).

Mehmed Ali Dedemizin bütün evladı, olumlu anlamıyla kabadayı mizaçlı idiler. Osman ve Ömer amcamlar pek göstermiyorlardı ama kabadayı idiler. Bizim mahallede Hapçı Eşe’nin hanımı olan Hürü Halam da benzer tavrını ömrü boyunca sürdürmüştür. Mahallede yalnızlık çeken Anamı da her zaman gözetmiştir. Bir ara 1938’lerde üçetekler, yani üç parçalı=siğili kadın giyeceği yasaklanmış. Böyle davrananların yakalanınca siğilerin kesileceği ilan edilmişti. Fakat Hürü Halam ölünceye kadar üç etek giydi, kimse de yanına yaklaşmadı. Daha sonra canı istediği için terk etti üç eteği.

Fuat İLHAN

MÜZİK YOLCULUĞUM VE TALİP ÖZKAN İLE HATIRALAR

Fuat İlhan, Talip ÖZKAN'la Birarber...

**“Talip Özkan
müfettiş olarak TRT
Erzurum radyosunda
derlemeler yaptı.
İlk defa Azerbaycan
müziğini Türkiye’ye
getiren Talip
Özkan’dır.”**

Talip Özkan ile 1970 yılında İzmir’de çoksesli koro sınavında tanıştım. Bağlama çalma hevesim 10 yaşında iken İzmir radyosunda yayın yapan radyo da ilk defa Acıpayam Kırca köyünde yazın babamın öğretmen olması nedeniyle yaz tatilinde köyümüzdeki evde geçiriyor bazen Yatağan’a gidiyordum ilk defa radyoda ‘Portakal Zeybeğini’ dinledim kendisine hayran kaldım ve bağlama çalmaya daha çok heveslendim.

Bu arada babam Acıpayam Kalınkoz’da öğretmenlik yalarken Isparta Gönen de köy enstitüsünde okurken kendisi mandolin çaldığı için okul arkadaşı Ahmet Yamacı saz çaldığı için hiç olmazsa oğlanlar saz çalsın diye Çameli Gökçeyaka köyünde Hayri Dev’den iki tane bağlama alır. Birisi kiraz birisi cevizden iki bağlama alıp gelir benim küçük biraderle ikimize. Birader sazın üzerinde fazla dur-

madı ben Talip Özkan’ı radyoda dinlediğim için yazın Tavas’dan yaz tatilinde sazı çalmak için akort yaptırmam gerekli olduğu için köy çıkışında hapishanede yatmış daha cezası yeni biten Halit Güler amcama gidiyor akort yaptırıp radyoda çalanlar gibi Muzaffer Sarısözen yönetiminde yurttan sesler korusunu dinliyor onlar gibi çalmaya çalışıyordum. Bir gün rahmetli annem Fuat sen saz çalmaya başladın dedi çok sevindim. Daha çok üzerinde durmaya başladım daha sonra Tavas’dan babamın tayini Denizli’ye çıktı Denizli de halk eğitim merkezinde saz çalan arkadaşlarla tanıştım Denizli’de bağlama çalmayı çok ilerlettim. Düğün ve temsil kolları beni davet etmeye başladılar. Denizli’de isim olmaya başladım. Denizli’nin bağlama virtüözü idim. Denizli lisesi orta kısmından mezun olduktan sonra ticaret lisesine girdim saz

çaldığım için bütün öğretmenler beni çok severlerdi. İstiklal marşını lise birinci sınıfta iken okulda ben söyletiyordum. Okula tayin olan öğretmen sınıfa girdiği zaman Fuat İlhan kim diye sorduğunda çok gurur duyardım. Mesela Muğla'lı öğretmenim - daha sonra ben mezun olduktan sonra ticaret lisesi müdürü olan- Zeki Demirtaş hocam sınıfa girince;

- Fuat İlhan kim diye sormuştu.

'Benim' demiş ve çok gurur duymuştu.

-Duydum ki sen çok iyi saz çalıyormuşsun diye takdirlerini belirtmişti.

Ticaret lisesinde okulun temsil kolu başkanı ben idim. Bu arada yıl 1967 lisede okuyorum. Denizli Delikliçinar'da rehber kırtasiyede saz bakıyordum. Elinde çanta olan saçları hafif dökülmüş uzun boylu birisi rehber kitap evine girdi. Bana;

-Delikanlı saz mı bakıyorsun diye seslendi.

-Evet dedim siz öğretmen misiniz diye de kendisine sordum.

-TRT'de sanatçım, Özay Gönlüm benim adım dedi.

Benim saza parmaklarımla tarama yapmam dikkatini çekmiş herhalde. O şekilde bir tanışmamız oldu Özay Gönlüm ile. Daha sonra Ticaret lisesinden 1970 yılında mezun olunca üniversite sınavına girdim Ankara'da.

Ticaret Turizm Yüksek Öğretmen Okulu'na kaydoldum. Öğrenci olayları nedeniyle ayrılmak zorunda kaldım. Bu arada askerlik dönüşü Ankara'da İller Bankası Genel Müdürlüğü'nde memur olarak göreve başladım.

Burada çalışırken artık saz çalıp söylemeye de başladım. Bir gün bankadaki bir arkadaşın düğünü vardı, beni de davet etti. Benim o düğünde türkü çalıp söylemem için ısrar ettiler. Ben de hatırını kıramadım. Kezban Yenge türküsünü çalıp okudum. Düğün salonu alkıştan yıkıldı.

Sahneden indim yanıma bir beyefendi yaklaştı.

-Ben özlem plak sahibi Şevket Ursavas yarın sizi büroma bekliyorum, sizinle plak yapalım dedi.

Plak sözleşmesi imzaladım. Kezban yengede bayan kahkaha atacak deyince noterden ihbarnama ile plak çalışmasını iptal ettim.

Ankara radyosu saz ve ses sanatçısı, rahmet diliyorum, değerli sanatçı ağabeyim Ahmet Gazi Ayhan beni tüm etkinliklere götürüyordu.

Daha tesadüfen İller Bankasında çalışırken babam Ankara'ya beni ziyarete gelmişti. O arada Denizli'ye garajda uğurlarken daha sonra kim olduğunu öğrendiğim TRT'de çalışan Muzaffer Arıcı ile tanıştım. Babamı uğurladıktan sonra bir kahveye oturduk. Yıl 1974. Benim akrabam olmadığı halde Denizlili olmamdan dolayı bana yardımcı olmak istedi ve bana TRT'ye geçmemi teklif etti. Babama ben TRT'ye geçiyorum dediğimde 'orası siyasi yer' diye korkuttu. Tabi genç olduğumuz için tamam dedik.

Daha sonra Denizli'ye İller Bankası başmühendisliğine muhasebe memuru olarak atandım; yıl 1976. Bu arada makamında otururken Muzaffer Arıcı beni orada gördü. Aynen Fuat "son şans TRT'ye geçmek istiyorsan bana bir dilekçe yaz ver" dedi. Ben de babama haber vermeden kendisine dilekçe verdim. Allah ondan bin kere razı olsun bana sahip çıktı. Ama Acıpayam Yeşilyuvalı hemşehrim Kerim Aydın Erdem kendisi radyoda önemli görevlerde olduğu halde maalesef hiç sahip çıkmadı. Daha sonra TRT genel müdürü oldu yine aynı şekilde davrandı.

Ve Muzaffer Arıcı sayesinde TRT İzmir radyosuna naklen atandım. TRT'ye Mayıs 1977 yılında başladım. Çok istememe rağmen bir türlü Talip Özkan ile görüşemiyordum. Kendisinden ders almak istiyorum. Bütün amacım notayı öğrenip sanatçı olmak idi. Talip Özkan TRT'de kaşeli sigortalı çalıştığı için saz dershanesi açmıştı, İzmir Basmane tarafında. Neyse bir gün;

-Ben sizden bağlama dersi almak istiyorum, ücreti ne ise ödeyim dedim. Olur dedi ben de derse başladım. Verdiği notaları çalmaya başladım;

-Aferin olacak dedi.

Ne talihsizlik ki daha sonra TRT'den isti-

fa edip Paris'e gitti. Ve böylece yarım kaldı çalışmamız.

Paris'te iken gelip gittikçe görüşmelerimiz devam etti.

Talip Özkan müfettiş olarak TRT Erzurum radyosunda derlemeler yaptı. İlk defa Azerbaycan müziğini Türkiye'ye getiren Talip Özkan'dır. AVŞAR BEYLERİ'ni radyolarımızda ilk defa çalıp söyleyen Talip Özkan'dır. Daha sonraki yıllarda notaya Alan Hamit ÇİNE ile Tartışmaları oldu.

Talip Özkan'ın kaynak kişi olduğu ve derlediği türküler ve gurbet havaları

Avşar beyleri

Derleyen: Talip Özkan

Al yazmamı düreyim: Acıpayam

Kaynak kişi: İbrahim usta

Derleyen: Talip Özkan

At bağladım Denizli'nin hanına

Kaynak kişi ve derleyen: Talip Özkan

Bülbül yuvan yıkıldı mı

Kaynak kişi ve derleyen: Talip Özkan

Yöresi: Denizli Acıpayam Kızılhisar

Belin başı

Yöresi: Acıpayam

Derleyen: Talip Özkan

Cemilemin geçtiği yollar

Kaynak kişi: Talip Özkan

Derleyen: Adnan Ataman

Çıktım çamın dorusuna

Kaynak kişi: Talip Özkan, Şinasi Uslu

Yöresi: Acıpayam

Karabaş koyunu güde güde getirdim

Kaynak kişi: Talip Özkan

Yöresi: Denizli

Kalenin ardındayım

Yöresi: Acıpayam

Kaynak kişi: Hasan Aydoğdu Şinasi Uslu

Derleyen: Talip Özkan

Kekliğim dağ içinde

Yöresi: Denizli Çal

Kaynak kişi: Ahmet Erik

Derleyen: Talip Özkan

Taş üstüne taş koydum

Yöresi: Denizli Acıpayam

Kaynak kişi: İsmet Soyluer

Derleyen: Talip Özkan

Yağar yağmur

Yöresi: Tavas

Kaynak kişi: Zabitçi Mehmet

Derleyen: Talip Özkan

Yük dibinde ipliğim

Yöresi: Denizli Çal

Kaynak kişi: Ahmet Erik

Derleyen: Talip Özkan

Allı gelin taş başını yol eder

Yöre: Afyonkarahisar

Kaynak kişi: Mevlüt Dede (TRT İzmir radyosu ses sanatçısı idi.)

Derleyen: Talip Özkan

(TRT müfettişi olarak çalıştığı zaman yurdun çeşitli yörelerinde derlediği türkülere örnek)

GILSALI BELBER RAMAZAN TERK

**“Deden Osman
Karakaya’nın
Pazar yerindeki
berber dükkânında
Garaçaylı-(Şimdi
Kocapınar) iki kardeş
çalışıyordu. Ağabey
Musa Gündüz
askere gitmiş,
onun dükkânında
çalışmaya başladım.”**

Ramazan Terk Mustafa Karakaya ile...

Ramazan Terk doğumu 1938 Kaya Mahallesi Kızılhisar(şimdi Serinhisar ilçesi)-Denizli. Baba Keşkek Halil lakaplı Halil Terk ana Hamidedir.

“1952 yılında ilkokulu bitirdim. Diplomamı askerden sonra aldım. Askerliğe sonra gelelim. İlkokul yıllarında hem okula gittim, hem de berber çıraklığı yaptım. Baharın yaza doğru aşşaya tütün işleme gidiyorduk. Aşşa demek bizim burlada Aydın ovasına denir. Ailecek Davutlar ve Kuşadası tarafları bizim tütün işleri bitinceye kadar pekçok aile gibi bizim mekânımızdı. Okullar kapanmadan Kızılhisardan ayrılıyorduk, ilkokul bitirme imtihanına giremediğimden diploma alamadık. Yıllar sonra öğretmenimiz “okula gel soru sormadan diplomanı vercen” dedi. Kendisi Tavas Kızılcabölüklü idi, Kızılhisarda öldü.

Askere gitmeden 1955 yılında 29 Ekimde ilk dükkânı Kızılhisarda açtım ve çalıştırdım. Askere 23 Nisan 1958 de Kütahya Jandarma okuluna gittim.Kütahyada Yatağandan Ramazan Özdemir, Kızılhisarlı Mustafa Tombul, orada Evkaralı Osman Topçu vardı, bize faydası oldu. Altı ay acemilik, dört ay onbaşılık kursundan sonra Muğla Milas’a gittim. İlk olarak Kazıklı iskele karakoluna komutan olarak, oradan Bafa karakoluna oraya da uzatmalı onbaşı gelince Türbe karakoluna gittim. Oraya da uzatmalı onbaşı verilince Değir-

menbükü karakoluna verdiler. Ordan izine gittim, dönüşte bu defa Yeniköy karakol komutanlığına gittim. On üç köyü ve 3 tane okuma yazma bilen muhtarı olan bu karakolda bir sene kaldım. Askerden sonra uzatmalı onbaşı olmak için ilkokul diplomamı aldım ama karar değişti. Uzatmalı onbaşılık ortaokul mezunlarına açıldı, ilkokul mezunlarına ya şoför, ya bandocu, ya da muhabereci olma imkânı tanındı, ben terhis olunca Kızılhisara geldim. Askerden gelince berber dükkânı açmadım, tütüne gittik, değişik işler yaptık.

DÜĞÜN DERNEK İŞLERİ

1960 yılında askerden gelince hemen görücü usulüyle Kızılhisarda Aralık ayında düğün ederek evlendik. Aşşaya Aydın taraflarına hep beraber tütün işlemeye gittik. Oğlum Halil 1963 yılında doğdu. Daha sonra üç kızım doğdu, şimdi dokuz torunum var, Allaha şükür.

YATAĞANA GELİŞ

Deden Osman Karakaya'nın Pazar yerindeki berber dükkânında Garaçaylı-(Şimdi Kocapınar) iki kardeş çalışıyordu. Ağabey Musa Gündüz askere gitmiş, onun dükkânında çalışmaya başladım. Musanın kardeşiyle geçinemeyince ayrıldım. Çelebinin kahvesine gidip oturdum. Niyetim Kızılhisara dönmekti. Düşünceli olduğumu gören arkadaşlar "sene dükkânı açarız" dediler. Bazı arkadaşları Yatağana gelmeden önce de tanıyordum. Aşşa bıcakta Emin Ayduvan dayının evinin altını düzenleyip berber dükkânı açtık. Böylece Yatağana yerleşmiş oldum. Oğlumuz başını kurtardı diye düşünen ailemiz Yatağana yerleşmemize bir şey demedi.

Bir iki sene o dükkânda çalıştıktan sonra pazaryerine Garaçaylı Mustafanın kahvesinin bitişiğindeki dükkâna geldim. Bu dükkân sizin terzi dükkânı ve evinize bitişikti. Baban Terzi Mehmet zaman zaman ananın yaptığı yemeklere beni çağırırdı. Çok ekmeğinizi yedim ona ve geçmişlerimize Allah rahmet eylesin. Orada 1968 yılına kadar berberlik yaptım. Önce sici-

min-bekçi Rızanın oğlu Ali çırağımdı. On dan sonra Yüreğilli Hacı Ayvazların Mevlidin oğlu Musa usta olunca dükkânı ona bırakıp berberliği bitirdim. Yanılmıyorsa 1965 yılıydı, Yatağana Almanyadan ilk ölüm haberi, arkasından da cenazesi geldi. Vefat eden Hapcılar sülalesinden Mehmet Ali Candemirdi. Birkaç gün sonra öğleye doğru müşteri yok. Radyoda Talip Özkan "Avşar beyleri" türküsü çalıyordu sesini yükselttim. Tam o sırada karşımızdaki Hacı Mehmet Ali Akman dedenin ev ve dükkânların köşesinden hapçı Amat (Ahmet Candemir) dönünce hemen radyonun sesini kısıtım. Çünkü birkaç gün önce kardeşini mezara koymuştuk. O sırada hemen dükkâna girip ;"Aç agam aç, acıyı acı keser / Sancıyı su keser" dedi ve traş olmak için oturdu. Ben de radyonun sesini az daha açarak traşa başladım, o günü hiç unutmam.

Çevre pazarları dolaşarak manifatura-tuhafiye işine başladım. 1976 yılında o işi de bıraktım. Malum bilirsiniz Kızılhisarlılarda kamyon çoktur, nakliye ve pazarcılık yaparlar. Kızılhisarlı arkadaşların kamyonlarına şoför olarak girdim. Pazarları da dolaştık, Erzurum ve Vana bile iş çıkınca gittik. Burda bizimle ilgili bir söz vardır; "Kızılhisarlının en topalının delik fesi Vanda bulunur" sözünü doğrulattık. Kamyon şoförü olarak o zamanlar iki bin lira maaşım vardı. 1979 yılında şoförlüğü bıraktım. Bir gün yoldan eve geldim ki oğlumun ayağı şiş, kırılmış. Yanlış kaynadığından birkaç gün daha tedavi edilmezse kangren olacaktı, şükür tedavi ettirdim. Şimdi Halil sapasağlam ve öğretmen olarak Yatağandan Serinhisara gidip geliyor, Serinhisar Anadolu Lisesinde öğretmen aynı evde oturuyoruz.

Kızılhisarın çoğunun işi olan sebze-meyve pazarcılığına başladım. Yalnız, arabam yok, mallarımızı başka Kızılhisarlı toptancıların arabasıyla Pazar Pazar dolaşıp akşamları eve dönüyorduk. Gittiğimiz pazarlar; Acıpayam, Yatağan, Kızılhisar, Perşembe günü Yeşilova pazarını alıp yetiriyorduk. Ha bu arada Cumartesi

günü Yeşilyuva pazarı vardı oraya da gidiyorduk.”

Biz sohbete başlarken cep telefonu çalmışdı, çok tatlı sohbet ettiler, yılları ve arkadaşlarını yad ettiler. İlk cümleyi duymuştum. Hayrola komutanlık nedir diye sorunca Hacı Ramazan Terk ağabey şöyle anlattı; “Adana Kozanlı Bahri Altınsoyla Milas Yeniköy karakolunda bir yıl beraberdik. Çok kalender, çok anlayışlı çok da hoş sohbet bir arkadaştı, yıllardır diğer arkadaşlarla da telefonlarız. Bir gün Adanaya yolculuk yapan almallan Mehmet Horasanlı ağabeye Kozana gidip gitmediklerini sordum, haftaya pazarlarına gideceğini öğrenince adresi verip bir bıçak gönderdim. Ben berberliği bırakıp pazarcılık yaparken haber vermeden amcaoğlu ile birlikte Torosuna atlayıp, o zamanlar ilçemiz Acıpayama gelmişler. Beni sormuşlar, Berber Ramazan Terki bilen yok. Bu çevrede bıçak yapan yeri sorunca Yatağan söylemişler, o sırada Yatağan Endüstri Meslek Lisesi öğretmeni de orada imiş, beni de Yatağan’a götürürmüsün deyince birlikte yola çıkmışlar. Bahri, öğretmene de sormuş, o da Terk soyadlı 2. Sınıfta öğrencisi olduğunu söyleyince Halili alıp eve gelmişler, Kızılhisarda olduğunu öğrenince gidip, benim, amcaoğlundan ertesi günü Yeşilova pazarı için gittiğimizi öğrenip Yeşilovaya gelmişler. Perşembe sabah Toptancıdan malları tartıp alıyoz. Ben oturdum kilo ve fiyatlarını yazıyorum. Arkamdan “selamün aleyküm” sesi geldi, sesi tanıdım, başımı çevirmeden ve aleykümselâm Bahri dedim. Sesi eskisi gibi idi, tanıdım. Hoş beşten sonra ben pazarı kapatıp, onları ağırlamaya çalıştım. İşte sen gelince konuştuğumuz Bahri

Gılsalı belber Ramazan Terk pazarcılık yaparken

arkadaşımın yıllar sonra ziyarete gelme hikâyesini de böylece anlatmış oldum.

1993 yılında manavlık yaparken işi bırakıp Bağ-kurdan emekli oldum. 1973 te oturduğumuz, şu an çay içtiğimiz Tekkeardına bu evi yaptım. Allah hayırlı ömürler versin ev ile cami arasında gidip geliyoz. Âmin, Gılsalı belber Hacı Ramazan Terk ağabey teşekkür ederim. 28.04.2023 Yatağan

Not: Değerli okuyucular Kızılhisarı haritalarda ararsanız bulamazsınız, 1983 yılında ilçe olunca Acıpayamdan ayrıldı ve adı Serinhisar oldu. Ne hikmetse 800 yıllık Türkçe olan Kızılhisar adı Serinhisar yapıldı.

Mustafa Nadir ÖNAY

HONAZ'IN KIRAZCILIĞI

**“Bu sevilen
meyvenin saltanatı
az sürüyor.
Önce ovalarda
başlayan kiraz
hasadı arkasından
yükseklerde devam
ediyor ve yaklaşık
bir ay gibi bir süre
göründükten sonra
seneye görüşmek
üzere deyip
kayboluyor.”**

1960'lı yılların ortalarından itibaren hatırladığım kadarıyla Haziran ayı girince Honaz'dan kiraz gelecek diye beklenirdi. Daha önceki yıllarda da bu böyleymiş. Hatta orali satıcıların dışında babam dahil bazı Yatağanlıların Honaz'dan kiraz getirip sattıkları vaki imiş. Honaz ile Yatağan'ın tarihi ilişkileri vardır. Tuncer Baykara Hocam Yatağan Dergisi'nin 30. sayısında Milli Mücadele döneminde ve daha sonraki yıllarda bilinen gelip gitmelere dikkat çeken bir yazı kaleme aldı. Ama kolayca tahmin edileceği gibi bu ilişkiler fetih yıllarına kadar götürülebilir. Çünkü Honaz Dağı'nın kuzeyinde bulunan ve Çürüksu vadisine kuşbakışı bakan Honaz yerleşimi ile güney doğusundaki Yatağan'ın Karaağaç ovasına bakan hakim tepelerde kurulmuş olması uçta olma ve lojistik olarak birbirine ihtiyaç duyma açısından değerlendirilince bu konu kendiliğinden ortaya çıkar. Hocam bu yazısında bir geliş gidişin de kiraz mevsiminde olduğunu vurguluyor ve bir kiraz bayramından bahsediyor. Daha doğrusu 5 arkadaş 4 tekerli bir araba ile Yatağandan yola çıkarak yayla ve Karaçay üzerinden Honaz'da Kiraz Bayramı'na gitmişler. 1933 yılı 10 Haziran tarihli Milliyet Gazetesi'nde rastladığım bir haber bahsedilen ya da ona yakın yıllardaki bir kiraz bayramı haberi olabilir. Bu haber Honaz için kirazın ne kadar önemli olduğunu ve tarihi bir değeri bulunduğunu ortaya koyuyor. Eski çağlarda ne tür kirazlar vardı bilmiyoruz ama

çocukluğumdaki açık kırmızı alacalı kirazlar başka cinslerin katılmasıyla çeşitlendi. Şimdilerde ziraat tekniklerinin gelişmesiyle çok daha güzel kirazlar üretiliyor. Bu sevilen meyvenin saltanatı az sürüyor. Önce ovalarda başlayan kiraz hasadı arkasından yükseklerde devam ediyor ve yaklaşık bir ay gibi bir süre göründükten sonra seneye görüşmek üzere deyip kayboluyor. Bu hasretle bu yıl da beklerken Honaz'a dolu yağdı. Aldığımız haberlere göre biraz zaiyat olmuş. Allah afetten korusun bereket versin. Ülkemizin birkaç bölgesinde çok fazla olmak üzere hemen hemen her yerinde yetişen bir meyve olan kiraz çiçeklerinden meyvesine dünyamıza güzellik katan bir nimet.

KAMİL BAYKARA: “TÜRK MAARİFİNE ADANMIŞ BİR HAYAT”

Yazanlar: Prof. Dr. Tuncer Baykara, Prof. Dr. Tarık Baykara
Denizli Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları, Denizli 2022

**“Türkiye’nin
dönemlere bağlı
inişleri çıkışları ve
çalkantılı yıllarında,
Kamil Baykara’nın
hayatının, Türk
eğitimi ya da maarifi
için adanmış bir
hayat olduğu
görülecektir.”**

Babam Kamil Baykara, bugün 93 yaşında Urla’da huzurlu bir emeklilik sürdürüyor. Hınıs’ta öğretmenlikle başlayan eğitim hizmetlerini, Niğde, Acıpayam, Kıbrıs, Denizli, İzmir’de sürdürmüştür. Daha sonra, önceleri “Maarif Müdürü” olarak anılan daha sonra “Milli Eğitim Müdürü” olarak yenilenen idari görevlerle Denizli, Çankırı, Afyon, Balıkesir ve Ankara’da ve en nihayetinde Milli Eğitim Bakanlığında Hizmet İçi Daire Başkanı olarak devam ettirmiştir. Emekliliğinden önceki göreviyse 12 Eylül cuntasının yeniden layık gördüğü ortaokul öğretmenliği idi ve Ankara Yenimahalle Ortaokulundaydı. Yıldırma ve onur kırmak için yapılan bu görevlendirmeye bile azimle, şevkle ve yeniden aralarına döndüğü öğrencilerinin sevgisiyle koşa koşa gider gelirdi.

Türkiye’nin dönemlere bağlı inişleri çıkışları ve çalkantılı yıllarında, Kamil Baykara’nın hayatının, Türk eğitimi ya da maarifi için adanmış bir hayat olduğu görülecektir. Büyük ölçüde kendi anlatımıyla kaleme alınan bu kitap neredeyse bir macerayı andırıyor. Türkiye’nin pek çok yerinde ve en kritik döneminde Kıbrıs’ta, büyük fedakarlıklarla, “kelle koltukta” yürütülen görevler, bir bakıma ülkemizin de tarihsel anlatımı sayılabilir. Bu anlatımı dayım Prof. Dr. Tuncer Baykara kayıt altına aldı. Ben de bizzat kendisinden dinlediğim çeşitli notlarla takviye ettim. Benim bu notlarımı italik harflerle ilave ettim. Bu anlatının “Türk Maarifi İçin Adanmış Bir Hayat” olarak nitelenmesi en uygunu olacaktır. Zaman zaman ailesinden de ayrı kalarak, ülkenin farklı yerlerindeki çalışmalarının canlı şahitleri olarak bu “adanmışlığı” birlikte yaşadık. Görev aşkı, memleket sevgisi, doğruluk-dürüstlük ve Kıbrıs’taki kahramanlıklarıyla birlikte onur ve gurur duyulacak bir yaşantıdır babamınki.

Prof. Dr. Tarık Baykara, Kasım 2020 Suadiye

DENİZLİ LİSESİNDE ÖZEL BİR SINIF, 1966

Tarık BAYKARA

Babam, Kamil Baykara 1966 yılı yaz aylarında Denizli Maarif Müdürü olmuştu. Şimdilerde artık “Milli Eğitim Müdürü” olarak bu ünvan değişti. O yıl Denizli Lisesi Müdürü rahmetli Necati Özdemir ve Müdür Muavini rahmetli ve meşhur Burhan Saraçoğlu idi. Onların da uygun bulmasıyla, babam parasız yatılı olarak Lise Pansiyonunda kalan öğrencilerden bir ortaokul sınıfı teşkil edilmesini istemişti. Bu öğrencilerin geri kalan altı yıl boyunca, ortaokul ve lise de dahil olmak üzere, hiç ayrılmadan aynı sınıfta eğitim görmelerini arzu ediyordu. Böylece seçkin ve son derece başarılı bir öğrenci grubunun yetiştirilmesini ve başarıyla üniversiteye devam etmelerini düşünüyordu.

Tabii o sıralar ben de Denizli’de ortaokula başlamış bulunuyordum ve Pamukkale Ortaokulunda derslere devam ediyordum. Babam beni özellikle seçip oluşturduğu ve “parasız yatılı” sınavlarını kazanıp lise pansiyonunda kalan akıllı ve zeki öğrencilerde oluşan bu sınıfa dışarıdan-nihari olarak vermek ve onların arasında eğitim görmemi istiyordu.

O günlere ait hatıralarımı daha sonra şu şekilde kaleme almışım: “...eski ahşap kokulu, yüksek tavanlı, geniş ve devasa müdür odasından çıktık, sağdan ilerleyip bir üst kat merdivenlerine yöneldik.. Hemen merdivenin yanı başındaki duvarda her zaman hatırladığım Fuzuli’nin bir beyti kara bir tablet üzerine sarımsı harflerle konmuş..” ne yanar kimse bana âteş-i dilden özge...ne açar kimse kapım bad-ı sabadan gayrı” diye başlayan meşhur beyit.../ne alakası varsa... Geniş, yüksek tavanlı koridorla ve merdivenlerden çıkıp hemen sağ yandaki ikin-

ci kapıya yöneldik..o gün beni sınıfa kim götürmüştü bilmiyorum... 40 kadar öğrenciden oluşmuş bir sınıf ve tümü esmer, kısa kesilmiş saçlı, kara başlardan oluşmuş cin gibi bakan meraklı sorgulayıcı gözler arasında en arkaya oturdum. Başımı eğip dersi dinlemeye başladım.. Sanırım Tarım dersi idi (sonradan kendisi de Lise Müdürü olacak olan Necdet Erdoğan hoca idi)..ve kilolu bir öğrenci ısrarla parmak kaldırıyor söz alıyor ve tuhaf bir konuşma stiliyle bir gece önce ezberlediği çok açık bir metni durmaksızın söylüyordu..’Ayvayı yedik!!!!... bunlar Pamukkale Ortaokulundakilere pek benzemiyor’ diye söylenmiştim kendi kendime...

Teneffüste bir anda meraklı bakışlar üzerimde yoğunlaştı.. Önümüzde oturan öğrencilerden ikisi bir anda dönüp hemen sordular.. ‘Nereden geliyon?..Kim-sin?..Necisin?..Kimin oğlusun?..’ diye diye epeycene sıkıştırdılar. Ardından ‘...sen bir milli eğitim müdürü oğlusun incitme yazıktır babanı..’ gibilerinden alayla karışık dalgaya almaya başladılar. Hiç te öyle şakaya gelecek bir tip olduğumu anlamaları kısa sürmedi ve hemen bıraktılar... Sonra sınıf mümessili olduğumu anladığım Mehmet Önder (şimdilerde rahmetli olduğunu haber aldım) geldi ve tam adımı sordu..Onda da alaycı bir tebessüm vardı yüzünde ancak nedense diğer dışarıdan gelenlere (bunlara ‘nihari’ denilirdi; yatılılara ise ‘leyli’) benzemeyen hallerimden dolayı bu tavırlarını anında değiştiriyorlardı...

Bu müthiş bir sınıftı gerçekten. Tavas, Muğla ve Fethiye yöresinin parasız yatılı sınavlarını kazanmış köylü çocuklarıydılar. Gerçekten çok ama çok akıllı, zeki ve zehir gibi çalışkandılar ve her biri sempatik cin gibi ve alabildiğine sıcak kanlı ve sevimliyidiler.. Biraz sularına gitsen anında alaya, dalgaya, makaraya almak için fırsat kollar bir halleri vardı.

Dengeli bir uyuma girmemiz uzun sürmedi”.

Bu benim tahsil hayatımın en büyük kısımlerinden oldu. Bu müthiş öğrenci grubuyla altı yıl boyunca bazı yıllar ayrılarak ta olsa birlikte orta ve lise öğrenimimizi tamamladık ve babacığımın öngörüsüyle müthiş bir sınıf olarak Denizli Lisesi tarihine geçecek bir başarıyla üniversite hayatına da geçiş yaptık. Öylesine arkadaşlıklar ve dostluklar

oluşturduk ve kader birlikleri yaptık ki ne kadar yazsam anlatsam sayfalara sığmaz diyebilirim. Bu bakımdan babacığımın o dönem düşündüğü ve bir örnek olması için oluşturduğu o sınıf tam olarak amacına ulaştı, ama ülkenin çalkantılı döneminden sonra bir “örnek” olarak düşünülmedi sonraları. Halbuki, devam ettirilip aynı modelle devam mümkün olsa idi, eğitim olarak çok daha önemli ve yüksek düzeyde başarılar da gelebilirdi.

Latif KAYA

“Damardı Sohbetleri” FATMA EBE, ETEM AMCA, HUMA YENGE

**“Etem amca
köyün gayri resmi
postacısı idi. Köye
gelen memurlar
köylüyü tanımazdı.
Köy deyince dört bin
nüfusu vardı çoğu
ilçeden nüfus olarak
daha fazlaydı. Etem
amca postaneden
aldığı mektupları
dağıtır telgrafları
iletirdi insanlar
bahşış verirlerdi.”**

Haccanalan Hatça ebenin oturak arkadaşı. Evi damadındaki Hacı Mehmet dedenin evinin arkasında Çavuşlan Ümmet agamın evinin önünde bir göz oda, küçük bir hayat, önünde küçük bir bahçesi olan yer yümseği bir evdi.

Fatma ebenin iki kızı vardı. Habib çavuş eşi Aşa teyze diğeri ise Demencilen Hacı Osman amca eşi Haccanım teyze idi. Rahmetli babam Fatma ebeye yenge derdi, kızlarına deze kızı derdi onlarda deze oğlu derdi.

Fatma ebe tarlası vardı eker biçerdi onunla geçinirdi. Bana görede en büyük gelir kaynağı tavuklarının yumurtalarını satar esas onunla geçimini sağlardı. On onbeş tavuğu olurdu. Kışın tavuklar az yumurtluyor yazın daha çok yumurtluyor derdi. İlk okulda okulla baharda sehra (pikniğe) giderken Fatma ebeden yumurta alır papatya veya soğan kabuğuyla renklendirirdik. Bir yumurtayı bir yufkaya sarar yerdik. Eve misafir geldiği zamanda yemeğin yanında yumurta pişirilir misafire ikram edilirdi. Rahmetli İsmail dayım bazen Fatma ebeden yumurta aldırır anama yağda pişirttirir yufkaya sürer yerdik. Eskiden düğünlerde gençler horoz veya tavuk yerlerdi. Bir de gelin ve damadın ilk gecesinde tavuk gönderirlerdi. Fatma ebe yumurtadan kesilen tavukları satardı.

Fatma ebe çok zayıf bir kadındı. Kırk kilo var yoktu ama yılda bir defa kolundan kan aldırırdı. Başım ağrıyor kulaklarım çınlıyor herhalde finta olcen derdi. O zamanlar yaşlıların beli çok bükülürdü Fatma ebenin beli hiç bükülmedi. Fatma ebe iki elini koca kuşağının içine sokar dik yürürdü. Son zamanlarda eline bir değnek aldı onunla yürüdü. Bazan anam ekmeğin yanında ot ekmeği veya katmer yapardı Fatma ebeye de benimle yollardı. Anam yorgan diktiği için bize en çok gelen misafirlerden biriydi. Allah rahmet eylesin.

Nurilen Osman amca çiftçilik yapardı. Şimdi yol olan yerde Halil İbrahim amcanın evine bitişik evi vardı. Ön tarafında tek oda üzere bir evi daha vardı. Bu evde oturulmaz arı kovanları bulunurdu. Çamdan yapılan bu kovanlara kara kovan denirdi. Osman amcanın Akdere’de bağı tarlası vardı. Suyu vardı. Bir metre yüksekliği olan havuzda su toplanır bahçe yapardı.

Koca Şakir amca Nesfe teyze Sakarca’da elmaları vardı su buldular havuz yaptılar. Mevlüt okuttular bizde oniki yaşlarındaydık. Yakup, Eyüp ile mevlüde gittik ama büyüklerden bize ekmek kalmıyordu. Kadınlar yufkayı pişiriyor pişen ekmekler büyüklerin sofralarına gidiyordu. Öğlen aç olarak Yokuş dibine Yakupgilin havuza geldik güya yüzdük havuzda elleri yere

koyup ayakları vuruyorduk oradan Akdere'ye geldik. Osman amcanın hanımı Ayşe yenge olan yiyeceklerle bizi doyurdu. Sonra köye atlara binip geldik, ama eğer semer yok. Benim arkam atın sırtında yara oldu. Yakupgil alışkın onlar her türlü biniyorlardı. Ben korkudan oturdum atın belkemiği yara yaptı.

Osman amca zaman zaman odunda getirir satardı. Genelde Osman amcaya Nuri Osman derlerdi. O zamanın hali olan geçim darlığı herkeste vardı. Kovandan bal alır onu satardı. Tabi kendileri de yerdi. Bir keresinde bana da ikram ettiler ballı yufka yedim. Oğul çıkınca kovanla gider oğulu katıp gelirdi. Arı oğul çıkardığında çanak çalar ses çıkarak oğulu kovana yakın bir yere oturturduk.

Osman amca uzun boylu geniş omuzlu hayatın zorlukları yüzünde iz bırakmış halde hatırımdadır. Dam ardına otururken yan gelir uzun otururdu. Akdere'den erik getirdiyse damardına getirir herkes ikişer üçer yerdi.

Benim hatırladığım üç oğlu bir kızı vardı. Yakup, Eyüp, Harun, Zıddeka. Bir oğlu varmış önceki evliliğinden Nuri adında kendisini hiç görmedim.

Yol açılıp düzelince Cumhuriyet ilkokulu arkasındaki yeni yerleşim yerine gittiler. Allah rahmet eylesin Osman amcaya, Ayşe yengeye, oğlu Yakup'a.

Etem amcanın evi Karallan evinin yakınındaki yol üzerindeki bahçededir. Arkası Şerafettin Tezcan'ın evine, çıkışı Halle-fendilen Emin amca evine dayanır, önü ve güneyi yoldur. Şimdi yerinde Karallan Hayati bahçe yapıyor. Tek katlı bir ev, iki odası var, yola doğru dam gibi tek odalı başka bir yer vardı.

Etem amca köyün gayri resmi postacısı idi. Köye gelen memurlar köylüyü tanımazdı. Köy deyince dört bin nüfusu vardı çoğu ilçeden nüfus olarak daha fazlaydı. Etem amca postaneden aldığı mektupları dağıtır telgrafları iletirdi insanlar bahşış verirlerdi.

Damardında biraz hayatlarına dokunduğumuz büyüklerimiz İstiklal harbini cumhuriyetin ilk yirmi beş yılının çilesini yokluğunu, ikinci dünya harbine hazırlığını sıkıntılarını çekmiş kıtlık yıllarının yokluğunu görmüş

Köyün postacısı Etem amca.

dedelerimiz amcalarımız dayılarımız babalarımızdı. Etem amca yaz kış ceketini hiç çıkarmazdı. Kışın ıscak yazın serin tutuyor derdi. Hanımı Huma nine idi. Biz Etem amcaya Mollalan Etem amca, Huma yengeye de Köselen Huma henge derdik. Bir çocukları vardı Hatice abla, Leblebicilerden Torbalı tarafına yerleşen birisiyle evlendi.

Huma nine çok sabırlı bir kadındı. Anamın yanına çok gelip giderdi, hatta bir gün koca kapının içinde yılan gördüğünü söyledi ben akşamları sokakta oyun oynamaya iniyordum korkudan inemedim anam geyik boynuzu bulgel de yakıp kokutalım dedi. Hacı Memetlen Emin amca geyik boynuzu verdi, onları yanan odun kömürünün üstüne koyup evin alt katında dolaştırdık. Kokudan neredeyse evi terk edecektik. Yılanı görmedik.

Birgün dedem gilde otururken bir ses duyduk. Dedem Emine ne diyor bak baken dedi anam da hayata çıktı geldi falanın yemeği varmış Emin agam onu haber veriyor dedi. Komşular duyduk duymadık demeyin haberimiz olmadı demeyin aşşa bucaktan falanın yemeği vardır duyun haaaa diyordu. Bu delallik görevini herkes yerine getiremezdi. Etem amca layıkıyla bu görevi yapardı.

Etem amca, Huma yenge hayatın zorluklarını yaşamış varlık ve yokluğu yaşamış hoş bir aileydi. Allah rahmet eylesin.

Not: Yatağan'da sülale adlarındaki çoğul ekleri kısaltılarak kullanılır. Mesela Hacaanalar'ın yerine Haccanalan., Hacımehmetler'in yerine Hacımemetlen, Nuriler'in yerine Nurilen gibi. Bu yazıda da o kulanılışa uygun bir yazım tercih edilmiştir.

Osman Kemal SÜLEME

“Evin, anamın tek oğlu oluşum bana hayatım boyunca ekstra yük ve sorumluluklar getirdi. Kimi zaman bunaldım, kimi zaman seve seve vazifelerimi yaptım.”

Bu deyimi duyduunuz mu? bilmiyorum. Aklımın yeni yeni erdiği yıllarda rahmetli nene-
mden(babaannem) duydum.

Neneme komşulardan biri dolma getirdi, ben oradaydım, getiren gidince yemek çanağına şöyle bir göz attı ve kocaman kocaman, tepesinden iç malzemesi taşan dolmaları görünce memnuniyetsiz bir ifade ile “Çık üstüne selâ ver” dedi. O yaşlarda aklıma kazındı kaldı.

Patlıcan, kabak, biber her neyse dolmalar o kadar büyük kesilmiş ve içine bol malzeme konulmuş ki o büyük kesilen sebze ve içindeki pirinç-bulgur-şışince olmuş sana üzerinde selâ okunacak bir tümsek...Rahmetle

ANAMIN 48 GÜNLÜK YOĞUN BAKIMI VE VEFATI ÜZERİNE...

Bir yerde okumuş ve paylaşmışım. Dün yoğun bakım, bugün yoğun bakım. Bir yıl geçivermiş. Rahmetli anacığımın 2.kez yoğun bakıma yatışı 48 gün sürdü. İlki 10 gün kadardı ve normale dönüp eve götürmüştük ama yatak yaraları ile beraber. Çok zorlu bir 9 ay geçirdi. Eşimin desteği olmasa o günler atlatılamazdı. Onu çeken, yaşayan bilir.

ÇIK ÜSTÜNE SELÂ VER!

Ben tek evladım. Kardeşim yok. Her zaman özellikle bu hastalık döneminde bunun eksikliğini duydum. İstisnasız her gün 48 gün boyunca ziyaretine gittim. İlk gün hariç hiçbirinde benimle irtibatı yoktu. O artık öbür tarafla uğraşıyordu. Yanına girdiğim o 5-10 dakikalık kısa sürelerde ki duygularımı yazamam, kelimeler yetmez. Makinelere, hortumlara bağlı yatıyor ve hiç bir tepki vermiyordu. Etrafında dolanıyor, sağına soluna bakıyor, sesleniyordum ama nafile. Bazen gözleri, göz kapakları oynuyordu bunları doktora söylediğimde normal olduğunu hissedip hissetmediğini bilemeyeceklerini söyledi.

Yatağının ayakucunda hemşirelerin, doktorların durumu ile ilgili yazdığı talimat, ölçüm değeri vb. bilgileri taşıyan hasta formlarındaki tüm değerleri istisnasız her gün takip edip anlamlar çıkarmaya çalıştım. Bazı tıbbi kelime ve cümleleri not alıp evde internette ne anlamlara geldiğini anlamaya çalıştım. Çekilen filmlerine (filmin yorumuna) bakmak için zarflarını karıştırdığımda müdahale ettiler, not alma engel olmaya çalıştılar ne zararı var bunun ben kötü bir şey yapmıyorum diyerek itiraz ettim.

Evin, anamın tek oğlu oluşum bana hayatım boyunca ekstra yük ve sorumluluklar getirdi. Kimi zaman bunaldım, kimi zaman seve seve vazifelerimi yaptım. Emekliliğim bile bu yüzden görece erken zamanda olmuştu. Hepsi helal hoş olsun.

Evde baktığımız dönemlerde evde bakım denilen ve bence hiç bir işe yaramayan sistemden güya faydalandık. Haftanın 2 günü kuru bir pansuman, öğüt başka bir şey yok. En ufak bir ilaç, muayene, rapor, tahlil yok. Bunlar için aile hekimi bile zaman zaman zorluk çıkardı hastaneye götürün diye. O hastanın hastaneye götürülmesi ne demek biliyorlar mı acaba? Kimi zaman bazı ilaçları yazdırma zorluğundan parayla aldım.

Anacığım yattığı süre içerisinde hiç bir yere kımlıdayamadım, geceleri uykularım bölündü, psikolojim zayıfladı bunları şikayet için yazmıyorum, yaşayanlar bilir sadece bir gerçek. Yoğun bakıma yatmadan 3 ay ka-

dar önce kendi yiyip içemez oldu, ben yediyordum ama başka birinin sizi beslemesi zor bir şey ben onu anladım, yatmadan önce son gün lokmaları çiğneyemez ve yutamaz hale geldi ki bu durum insanı çok sarsıyor, gözün önünde gidişatı görüyorsun. O yoğun bakım ziyaretlerinde nice ölümlere, dramlara şahit oldum insanoğlu gerçekten çok dayanıklı...

Yoğun bakım günlerinde telefonumu yanımdan hiç ayırmadım her çalışında yüreğim ağzıma geldi, 10 temmuz saatin 21 i biraz geçtiği bir zamanda telefon çaldı, her şey bitmişti. Doktor beni görmek istiyormuş öyle dedi konuşan görevli. Ben biliyordum beni niye görmek istediğini. Rahmetli babamda da olmuştu ama o zaman babamın ağırlaştığını gelmem gerektiğini söylemişlerdi. Bu kez ifade değişti.

Yoğun bakım süreçlerinde karar verme sorumluluğu hele benim gibi tek evlat olur-

sanız daha da zor aslında insan orada ki şartları biliyor ve eve götürüyüm evde rahat rahat yatağında vefat etsin duygusu ile ya iyi olursa ikilemi içinde kalıyorsunuz, birde sanırım yoğun bakıma yatışının 15 .gün civarında gırtlığına delik açılmasını teklif edip benden onay istediler, onaylamadım, doktoru beni ikna için çok uğraştı işte o an karar vermek çok güç...

O gece hastaneye gittik kefen benzeri bir beze sarılı cenazesini görevliler (ki bir tanesi eski apartmanda komşum olan biriydi) eşliğinde morga indirdik o duyguları ,o anları anlatmak, yaşamak çok zor.11 temmuz günü yapılması gerekenlerin çoğunu oğullarım yaptı, öğle namazından sonra babacığımın yanına götürdük daha önceden satın aldığım mezarına indirdik, mezarlığa cenaze arabası ile gittim oraya varınca babama seslenerek “Baba! anamı getirdim” diyebildim.

1 yıl geçiverdi hala bazı şeyleri atamadım, hala boğazım düğümleniyor, hala memleketteki evimize, evlerine girmek benim için çok zor oluyor...hatıralar sarmış dört bir yanıma, baktığım her yerde iziniz duruyor, ben sizleri düşünmek istemesem de, bana her şey sizi hatırlatıyor...

HER 3 ŞUBAT'TA...BABAĞIĞINDA ZAMANIN DURMASI...

2012 yılının soğuk bir 3 Şubat günüydü, arada bir kar atıştırıyordu.

.Anamı, babamı evime götürmek için onları alıp geldiğim bir gün. Zaten yaşlılık ve hastalık dolayısıyla hele kışın günlük yaşantılarını sürdürmeleri çok zorlaşmıştı.

Evde 3 değişik duvar takvimi(365 günlük) vardı. Rahmetli babam her gün üçünü de muntazaman koparır, okur, sobaya atardı. O gün her üç takvimde 3 Şubat 2012 yi gösteren yapraklarda kalmıştı.

O takvimleri asıldığı yerlerde bıraktım. Yapraklarını hiç koparmadım. Eve her gidişimde babam da yok anam da yok artık... Zaman orada o gün durdu, mal sahibi ile

ölürmüş, ne kadar doğru...O eve girmek benim için çokkkk zor. Gözüm hemen o takvim yapraklarına takılır 3 Şubat 2012 ye giderim.

Babam o günden 25 gün sonra bir gece yoğun bakıma alındı ve alındığı gecenin sabahında 28 Şubat'ta vefat etti. O günde karlı bir gündü.

Nasıl bir tesadüfse doğumu 28 Şubat ölümü 28 Şubat. Onlarsız yarım yamalak yaşayıp gidiyoruz işte...

CENAZELERDE FARKLILIKLAR.

Muhafazakar veya tipik bir Anadolu ailesinin cenazesinde ölen hakkında “rahmetli, nur içinde yatsın, makamı cennet olsun inşallah “gibi dini vurgusu ağır basan söylemler hakimdir.

Bunun modern, sosyetik veya dini ritüellere uzak tarzlarında ise “ışıklar içinde uyu,sen ölmedin, her ölüm erkendir, anılarımızda yaşayacaksın “söylemleri vardır.

Muhafazakar ve milliyetçi ağırlıktaki cenazelerde tabut üstünde bayrak veya ayet yazılı yeşil örtüler vardır. Modernlerde ise çiçek ağırlıklı bir tabut olur. Yeşil örtü bulunabilir. Modernlerde çelenk bolluğu fazladır. Muhafazakârlarda yok gibidir. Anadolu ailelerinde ise çelenk zaten yoktur.

Muhafazakar vurgusu baskın cenazelerde tekbir, modernlerde alkış, sıradan cenazelerde sükut vardır.

Modernlerde erkeklerin siyah takım elbise, kadınların siyah tayyör giymeleri ama kesinlikle kara gözlük takmaları şarttır. Duyguları belli olmasın diye mi ne?

Öbür gruplarda normal günlük kıyafetler hakimdir

Muhafazakar ve klasik Anadolu aileleri mezarın, cenazenin başında yanında bulunmaktan kaçınmaz. Modernler kara gözlükleriyle hep mesafeli dururlar.

Biz böyle ilginç bir toplumuz yani..

“Yatağanca Dil Dersleri”

SU MESELESİ

NOLCEK?

(ÜSEN) HÜSEYİN- Geçannada Kefede gar va mı dediydin. Şincilede bahar geldi, gar yağmadı emme yamır çokca yağıbbba. Mubarek cımık da osa gar yağıveseydi ne göze olurdu.

(GADİR) KADİR- Çokca yamır yağdından baçala hep ot oldu, hemen büyüdüle, yolması çok zor oluyo.

(MISVA) MUSTAFA- Esgiden evlede davala ine’le olyodu, çıkan otları onlara veriyoduk, hincilede çöple ot yığınarıyla doluyo. Gucak köyünün üs yanına, Alettinin üsdüne barec yapıyo dediydin. Hem tala hem de o barecla suyla dolmuşdur.

Yan masada oturan (MEMEDEMİN) MEHMET EMİN- Gusura ba’man, gonuşmalara gulag gabarddım. Honaz dağının güneye bakan Gılsa (Serinhisar) ovasına, bizim akıyoların olduğu asara heç su gelmeyo. Olan sula Honaza, Manda yerinden Garaçeya(Karapınarköyü) yani guzey tarafa akıyo. Hani deyon ya, asarın en altından yannamasına bi burgu vurulsa suyu asardan gürül gürül akıp köye gese ne göze olur deyon. Hep birden gülüşürler.

Sen çok yaşa Memedemin, Bi gün işallah o da olur.

(ALİSSAN) ALİ İHSAN- Geçan sene Denizliden geliken dolmuşun Guca’lı (Kuyucak)şöfere gavınarı, garpızları bol bol sulasınız demiştım. O da “o sula bizim gözü doymaz Guca’lılara yetmez” dedi. Ben de Gaysadan(Yeşilyuva) su gelecek onara vemez misiniz dedim. O “aga ya bak, Gaysada heç tala galmadı, hepisini bizim köylüle aldıla” dedi. Arkıdeşla, bizim an-necemiz o barec tek Gucağa yapılmış oldu. Bizim Çakırın çevreğe bile su gelmecemiş.

(GADİR) KADİR- Yav arkıdeşla ben bu devletin işlene akıl sır erdiremeyon. Bizim ovada su gıyulandan sa’tı 40 lere-den alıyoz. Aşşa köyle cannarı isteyince bi hortum atıyola yıllık 100 lere bile vermey-olarmış.

(ALİSSAN) ALİ İHSAN-E- onnara Gölisar yapraklı baracından su geliyo, emme bizim ovaya uleşmeyo. Avşardaki boğaz demennenden su akmeyo. Düden, Tatalı, Sırçalık köyleri akan suyu bedava gullanıyola, bu bize reva mı?

(KADİR) KADİR- Bi zaman Başbakan “toprak işleyen su gullananın” demişdi. Biz baçaya, bağa su çıkaralım deyoz, “su devletindir” deyola. Gaçak su çıkaralım deyoz, su çıkınca sevinmeden hemen candırma geliyo. Ondan sona mahkemeye git, cezaları öde bakam.

(MISVA) MUSTAFA- Bizim evle de suyumuz aksın yete, baçamızda az da yaşıllık osa eyi olur.

(AMADALI) AHMET ALİ- Hep öle deye deye bayanda kimin bağı başası vasa hep su çıkaddırdıla.

(MISVA) MUSTAFA- Bizim baçada esgiden moturla çıkan su hinci çıkmeyo. Sorduk soruşdurduk ozman 2,5 luk boru gullanılmış, “şimdi yeniden 6 cm.lik boru atcez, yani suyu yeniden çıkarcez.” Ceza yermiyiz? “Şikâyet olursa hemen candırma gelir.” Biz de bedava su gullanemecez vesselam.

Terzi Memedin Mısva Garagaya

Mustafa Nadir ÖNAY

TAŞ İLE TOPRAK ARASINDA

Nâgehân ol şâra vardım ol şârı yapılır gördüm
Ben dahî bile yapıldım taş ü toprak âresinde

Hacı Bayramı Veli

**“Yazıldığı dönemde
var olan ilçelerden
seçilen beldelerin
yapı stoku hakkında
yapılan bu çalışma
Yatağan ve yakın
çevresine de ışık
tutacak pek çok bilgi
barındırıyor.”**

Denizli yöresi Acıpayam’dan Buldan’a Türk ev mimarisinin değişik örneklerini barındıran bir yöredir. Günümüzde eski yapılardan az örnek kalsa da mevcut durumda dahi 1000 yıllık gelişimi yansıtan yapılarla karşılaşmak zor değildir. Denizli bölgesi evleri ve yapıları ile ilgili pek çok çalışma yapıldı. Prof. Dr. Tuncer Baykara ve Mustafa Karakaya gibi araştırmacılar Yatağan’dan bazı ev planları vererek evleri anlatılar ve evin başka yönlerine de temas ettiler. Fakat bizim bu yazıda dikkat çekmek istediğimiz husus bu özelliklerin de görüldüğü bir çalışmayı; imar, yapı gereçleri, jeolojik konum özellikler ile yapı malzemeleri, ustalar, gibi birçok açıdan ele alan -en azından benim görebildiğim- en kapsamlı bir araştırmayı gündeme taşımak.

2000 yıllarının başında İstanbul’da Zeybek Yapım’da çalışırken bir taraftan da Yatağan Dergisi’nin yayımını aralıklarla sürdürüyorduk. Daha önce bir mektupla dergimizi gördüğünü ve takdir ettiğini belirterek bize ulaşan eski gazeteci Suşehri’nden Mustafa Bey isminde bir arkadaşımız hem tanışmak hem de işimize yarayacağını düşündüğü bir takım belge ve eserlerle ziyaretimize

geldi. Bu ziyaretinde sahaflarda bulduğu çok kıymetli bir teksir kitabının da bulunduğu notları hediye etti.

Adı geçen araştırma 1960’lı yılların sonunda (1967) yapılmış ve Ocak 1972’ de teksirle çoğaltılarak yayımlanmış. Eser plastik bir cilt kapağı içine alınmış ve ciltlenmiş. Bu yayın “Denizli ili yapı gereçleri ve yöresel koşullar” adını taşıyor. Arkadaşımızın sahaflardan bularak belki ilginizi çeker, işinize yarar diyerek bana getirdiği bu araştırma; sunuş, araştırmayı yapan ekipteki görevli kişilerin görevi ve adları ile özet dışında, Denizli ili dahilinde o tarihlerde belediye olan yerleşim birimlerindeki yapı stoku hakkında kapsamlı bilgiler veriyor. Eserin sonuna değişik ilçe ve kasabalardaki yapılara yer veren 6 fotoğrafın olduğu bir sayfa ile çalışma yapılan beldelerin işaretlendiği bir Denizli ili haritası eklenmiş. Buna ilaveten 3 sayfada Denizli ili malzeme ocaklarına ait yerlerin adını haritadaki işaret numarasını ve malzeme ocağının bulunduğu mevkiyi belirten bir liste eklenmiş. En son sayfada ise doğal yapı taşlarının teknik özellikleri verilmiş.

Çalışmanın önsüzünde anlatıldığına göre yapı projelerin-

in düzenlenmesi ve uygulanması için yöresel koşullar ile yapı malzemelerinin bilinmesine ihtiyaç bulunmaktadır. Bu ihtiyaç sebebiyle yöresel koşulların ve yapı malzemelerinin incelenmesi, tespiti, alınan numunelerin laboratuvarca muayenesi ve sonuçların yayın halinde ilgilere sunulması için çalışmalar yapılmaktadır. Bu açıklamadan da anlaşılacağı gibi çalışma kamu ve sivil mimari yapılaşma için yöresel şartların tanınması amacıyla yapılmıştır. Bu cümlelerden sonra yapılan bu çalışmanın daha sonraki senelerde de devam ettirileceği ve bilgilerin değiştirileceği, cildinde buna izin verecek şekilde yapıldığı anlatılıyor. Önsöz'ün son cümlelerinde ise metinlerin sunulduğu kişilere tavsiye niteliğinde bir teklif sunuluyor ve kendilerinden bu konularda fikirlerinin bildirilmesi isteniyor.

Uzun yıllar İmar İskân Bakanlığı'nda çalıştıktan sonra emekli olan mühendis Erdal Kaya ile vefatından önce yaptığımız bir görüşmemizde bu çalışmalardan haberinin olduğunu ifade etti. Kendisiyle daha fazla bilgi için sözleştik fakat maalesef ömrü bu buluşmaya yetmedi. Kendisine rahmet dileriz. Henüz varsa daha önce veya sonra yapılan çalışmaları görme imkânı bulamadık. Şüphesiz cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren yapılan bu tür çalışmalar varsa bu eserin ele aldığı konularda gelişme ve değişimleri görmek mümkün olacaktır.

Ben kendi adıma bunu şundan dolayı önemli görüyorum.

Şu anda birçok kişinin ifade ettiği gibi bütün Türkiye yanında Denizli'de vahşi bir yapılaşma hüküm sürüyor. Konuyu bilen uzmanların ifade ettiğine göre birinci derecede deprem bölgesi olan Denizli'deki bu yapılaşma bir felakete götürebilir. Sadece bu da değil. Özellikle 1970 ile 2000 yılları arasındaki yapılaşmada ne yol ne de diğer alt yapı hizmetlerinin çok dikkate alınmadığı, beton kalitesine dikkat edilmediği, taşıyıcı demir kalitesinin yetersiz olduğu gibi konuları uzmanlarından okuyoruz. Eski yapıların insani yaşamaya pek uymadığı gibi eleştiriler yapılmaktadır ki biz de konunun bir amatörü olarak yağışlarda su altında kalan caddelerden, Türkiye'nin değişik yerlerinde vuku bulan depremlerde yaşanan-

Yatağan'da 1950'li yıllarda bir ev yapılıyor. Multitemelen Arabalı evi veya Pineler evi.

lardan hatta binaların bir deprem olmadan bile çökmelerinden bunu gözlemliyoruz. Bu durum acaba bilgisizlikten mi kaynaklanıyor yoksa bilip de uygulanmamasından mı? İşte bu sorunun apaçık cevabı olarak duran bu eser sadece bu yönüyle bile büyük önem taşıyor. Ki bahsedilen yerleşim yerlerindeki birçok özelliği açıklayan bu eser daha pek çok yönüyle dikkate değer ipuçları veriyor.

Yazıldığı dönemde var olan ilçelerden seçilen beldelerin yapı stoku hakkında yapılan bu çalışma Yatağan ve yakın çevresine de ışık tutacak pek çok bilgi barındırıyor.

Yatağan dışında hemen çevresinde yer alan Kızılhisar, Yeşilyuva, Acıpayam, Darıveren, Akalan, Çameli, Tavas, Kızılcabölük, Konak, Kızılca, Kale gibi belde ve ilçelerin yapı stoku ile ilgili son derece değerli ve örnek bir çalışma. Çalışmanın 47-51. Sayfaları arasında Yatağan beldesi ele alınmış. Dönemine göre son derece gerçekçi ve ilmi olduğu anlaşılan teksir-kitap 8 ana başlık altında toplanmış. Diğer merkezlerde ve beldelerde olduğu gibi Yatağan'ın Coğrafi durumu ile başlayan eser, jeolojik durum ile devam etmiş. İklim Durumu hakkındaki bilgiden sonra kamuya ait tesisler ele alınmış. Kasabanın imar durumu da verildikten sonra işçi konusu in-

celenmiş. Çalışmanın son kısmında ise eski ve yeni yapılar detaylı bir şekilde ele alınmış. Her ana maddenin altındaki bilgiler alt maddeler halinde numaralandırılmış. Ancak biz okuyucu açısından anlaşılmasını zorlaştıracaklarını düşündüğümüzden alt madde numaralarını vermedik. Yazıldığı dönem ile günümüz arasında kıyaslamalar yapmaya imkân verecek bilgilerin zenginliği eserin önemi artırıyor. Mesela araştırmanın yapıldığı 1960 yıllarının sonunda Yatağan'da yer altı suları -8 m'de imiş. Şimdi 30-40 m civarında olduğu söyleniyor. Deprem durumu ili ilgili verilen bilgilerin de tarihi bilgiler ve araştırmanın kaleme alınmasından sonra yaşanan Burdur, Denizli ve Acıpayam deprem bilgileriyle de örtüştüğü görülüyor. Yine Yatağan üzerine çalışacaklar için başka değerli bilgiler de barındırıyor. Mesela Asar membaandan alınan köy içme suyu tesis tarihinin 1954 yılı olduğu belirtilmiş. Dizel termik santral kuruluşunun 1960 yılı olduğu ifade edilmiş.

Bir başka bilgi eserin hazırlandığı dönemde kara örtü evler olmakla birlikte artık yapıların kiremit çatıya geçtiği yazılmış. Bu bilgi de Babam Ali Önay'ın verdiği bilgi ile uyuyor:

“(1930'larda) Benim hatırladığım kadariyle, yıkılık... Harabe gibi... Avlular yıkık. Kimisi çalılarla çevrilmiş evler, yıkık dökük. Bütün evler kara örtüyü. Kiremitli ev çok azdı, bir iki tane...Hacı Hafızlar'ın saray denen ev, Curabeyler'in Osman'ın evi. Mollabekirler'in Hacı İsmel'in evi kiremitli. Gerisi harabe gibi, kara örtü evler...”

Yatağan düzgün yerleşimi ile çevre kasaba ve köylerden ayrılan bir belde. İmar planı 1961 yılında yapılmış. bu bilgi de eserde yer alıyor.

Yatağan'da evleri Yatağan'dan bazı ustaların da yaptığına dair bazı bilgiler varsa da yapılan çalışmada birinci ve ikinci sınıf işçilerin (ustaların) Denizli ve Tavas'tan geldikleri, amelenin ise dışardan veya Yatağan'dan temin edildiği kaydedilmiş.

Bu bilginin istisnalarının olduğu annem Naile Önay'ın bir konuşmamızda 1960 yılı başlarında yapılan evimizde çalışan ustaların Yatağanlı olmasından anlaşılıyor. O konuşmamızda annem Pazayerinde şimdi belediye kahvesinin olduğu yerde kâ-

gir evimizi Hacıamatlar'ın İsmail Önay ile Çerçiler'in İbrahim Yücedağ ile Çamurculuk yapan Körallı'nın inşa ettiğini nakletmişti. Yatağan'da başka kerpiç kesenler, ahşap ustaları ve duvarcılar da vardı.

Emekli Müftü Mustafa Aksoy'un bize gönderdiği 1950 yılı başlarında ya kendi evleri ya da Arabalı'nın evinin yapımında çekilmiş bir fotoğraftan da anlaşılacağı gibi insanlar kendi evlerinin yapımında da çalışıyordu.

Ancak bunların Denizli ve Tavas'tan gelen ustalar gibi profesyonel olmadıkları anlaşılıyor. 1966-1967 yıllarında yapılan belediye binasını kimler yaptı bilmiyorum. Aynı yıllarda yapılan bizim evimiz, Hulusi Yatağanbaba evi, İsa Tunçbilek evi gibi betonarme yeni yapıları bildiğim kadariyle Kızılhisarlı ustalar inşa etti.

Kısacası 1930'lardan 1970'lere yapılarda büyük değişimler oldu.

Bu teksir eser bütün bu değişimleri yansıtmaması bakımından da çok değerli.

Denizli'nin tarih araştırmacılarına olduğu kadar mimar ve mühendislerine de çok faydalı olacağını düşündüğümüz bu eseri Denizli Büyükşehir Belediyesi Kültür Daire Başkanı Hüdaverdi Otaklı'ya yayınlanmak üzere verdim. İnşallah önümüzdeki dönemde bu eser yayınlanır ve daha çok okuyucuya ulaşır.

Şimdilik okuyucularımıza “Denizli ili yapı gereçleri ve yöresel koşullar” adlı teksir kitabın sadece Yatağan ile ilgili kısmını sunmakla yetiniyoruz.

İL: DENİZLİ

İLÇE: ACIPAYAM

KÖY: YATAĞAN

1- COĞRAFİ DURUM

Genel esaslar: Acıpayam'ın kuzeyinde olan Yatağan, kuzeydoğusundaki Elma dağının geniş eteklerinde kurulmuştur. Köy arazisi, kuzeydoğuda Elmadağı, kuzeybatıda 2571 rakamlı Honaz dağı ve Karadolu tepeleri, güneyde ise Acıpayam ovasıyla çevrelenmiştir.

Mevkii ve yüzölçümü: Yatağan, Acıpayam'ın kuzeyinde olup doğusu Burdur'un Yeşilova,

batısını Tavas İlçeleri ile kuzeybatısını Honaz bucağı çevrelemektedir. Köy, toprak bir yolla Acıpayam- Denizli karayoluna bağlıdır.

Yükseklik: Köyün deniz seviyesinden olan yüksekliği 950 m'dir.

Akarsular: Köyün doğusundan İnönü deresi geçmektedir.

Ekonomik durum: halk genellikle ziraatla uğraşmaktadır. Ayrıca bağcılık da yapılmaktadır. El sanatlarından çakı, bıçak, tarak, makas ve halıcılık da yapılmaktadır.

2- JEOLJİK DURUM

Zemin etüdü Acıpayam'ın kuzeyinde bulunan yatağan- arazisini çevreleyen yükseltiler şist ara tabakalı mermerlermiş kalkerlerden müteşekkildir. Koy arazisi zemini, toprak ve kumla karışık çakıl ve taş parçalarından ibarettir.

Su durumu: (Yer alta su durumu) Köy arazisi içinde yer altı suyu (-8) metrelerde çıkmaktadır.

Deprem durumu: Sarsıntı hafif olarak hissedilmekte, hasar kaydedilmemektedir. Yatağan 3. derece deprem bölgesi içindedir.

Heyelan durumu: Meskûn saha dahilinde yer kayması olmamaktadır.

Seylap durumu: Sellenme tevlid eden dere yoktur.

Kasaba, inkişaf sahası: Kasaba güneydoğu yönde genişleme kaydetmektedir.

3- İKLİM DURUMU :

İklim durumuna ait kayıtlar bulunmamıştır.

4- KAMU VE KAMUYA YARAR TESİSLER:

Genel esaslar: 15 mahalle çeşmesi, 2 fırın, 5 kahvehane, 1 WC 3 cami

Temiz su sistemi

Sekli Memba, (Asar membalarından alınıyor)

Tesis tarihi: 1954

Şimdiki durum ve kapasitesi: Künk borularla kasabaya veriliyor.

İhtiyaca verip yetmediği: Yetiyor.

Pis su sistemi

Septik veya kapalı çukurlar: Kapalı çukurlar

Enerji ve aydınlatma sistemi

Temin edildiği santralin şekli : 220-380 volt

Termik: Diesel

Tesis tarihi : 1960

Grup adedi : 2

Toplan gücü : 135÷135 Hp

İhtiyaca yetip yetmediği: Yetmiyor

Isıtma sistemi:

Sekli: Soba Yakacak malzeme: Odun.

5- İMAR DURUMU

Genel esaslar: Yapılar iki katlı olup çatılar kiremit örtülüdür. İnşaat malzemesi kerpiç, briket ve tuğladır.

Topografik ve hali hazır haritası: yapılmadı.

Kadaastro haritası: Devam ediyor

İmar planı: 29.4.1961 de yapıldı.

Resmi binalar: Resmi binalar dernek tarafından inşa edilmiştir.

6- İŞÇİ DURUMU

Yörede bulunan daimî işçiler: Yoktur.

Birinci sınıf işçiler Denizli ve Tavas'dan gelmektedir.

İkinci sınıf işçiler: Tavas'tan gelmektedir.

Amele: Mahallinden temin edildiği gibi civar köylerden de gelmektedir.

7-MALZEME

Tabii taşlar ve toprak

Yapı taşı: Mahalde açılmış taş ocağı yoktur. Taş ihtiyacı Acıpayam ilçesi taş ocaklarından temin edilir.

Agrega: Yatağan agrega (Kum ve çakıl) ihtiyacını Acıpayam ilçesi köke çayı agrega ocaklarından temin eder.

Bağlayıcı ve mamulleri

Taş asıllı bağlayıcılar : Kireç, Bademli'den temin edilir. 14 km

Çimentolar: Aydın-Söke çimento fabrikasından temin edilir.

Pişmiş toprak:

Duvar tuğlaları: Denizli, Sarayköy ve Kızılhisar'dan harman tuğlası temin edilir.

Çatı kiremitleri:

Oluklu kiremit: Denizli ve İzmir'den temin edilir.

Ahşap ve diğer bitkisel yapı malzemesi

Ahşap mamul ve yarı mamulleri: Ahşap İhtiyacı, Acıpayam Orman

işletmesinden temin edilir.

8- YÖRESEL YAPI SİSTEMLERİ

ESKİ YAPILARDA

Temel duvarı

Sistemi: moloz taş duvar

Malzemesi: Moloz taş

Harcı: Çamur

Ortalama Derinliği: 80-100 cm

Ortalama kalınlığı: 60-80

Taşıyıcı duvarlar

Sistemi: Yığma

Malzemesi: Taş ve kerpiç

Harcı: Çamur

Hatıllar: Ahşap hatıl

Ortalama yüksekliği: 250 cm

Ortalama kalınlığı: 60 cm

Sava cinsi, kalınlığı, sıva taşıyıcısı varsa cinsi: 1 cm samanlı çamur sıva

Bölme duvarları

Sistemi: Ahşap iskelet arası dolgu

Malzemesi: Kerpiç

Harcı: Çamur harcı

Ortalama yüksekliği: 250 cm

Ortalama kalınlığı: 15 cm - 20 cm

Sava cinsi, kalınlığı, sıva taşıyıcısı varsa cinsi: 3 cm samanlı çamur sıva

Döşemeler

Sistemi: Ahşap kirişli, tahta kaplamalı döşeme

Malzemesi: Ahşap

Çatılar

Sistemi: Düz dam

Örtü malzemesi: Toprak

Çatı drenajı: 60 cm genişlikte saçak yapılmaktadır.

YENİ YAPILARDA:

Temel duvarı

Sistemi: Taş duvar

Malzemesi: Taş

Harcı: Kireç

Ortalama derinliği: 80-150 cm

Ortalama kalınlığı: 50-80 cm

Sıva cinsi, kalınlığı, sıva taşıyıcısı varsa cinsi: 1,5 cm kalınlıkta kireç harcı

Taşıyıcı duvarlar :

Sistemi : Yığma

Malzemesi: Taş-tuğla ve briket

Harcı : Kireç harcı

Hatıllar: Beton hatıl

Ortalama yüksekliği: 300 cm

Ortalama kalınlığı: Taş duvarlar 20-35-50 om kalınlıktadır.

Sıva cinsi, kalınlığı, sıva taşıyıcısı varsa cinsi: Kireç harçlı sıva

Bölme duvarları:

Sistemi: Ahşap iskelet Arası dolgu

Malzemesi: Tuğla

Harcı: Kireç harcı

Ortalama genişliği: 300 cm

Ortalama kalınlığı: 15 cm

Sava cinsi, kalınlığı, sıva taşıyıcısı varsa cinsi: 3 cm kireç harçlı sıva

Döşemeler :

Sistemi: Ahşap kiriş

Malzemesi: Ahşap

Alt ve üst kaplamaları: Kirişler alttan tahta ile kaplanmakta.

Çatılar;

Sistemi: Kırma çatı

Meyili: % 25

Örtü malzemesi: Oluklu kiremit

Çatı drenajı: Yağmur oluğu vardır. 60-80 om genişlikte

Yusuf ŞENEL

Bölük Pörçük Anılar - 3

BİR TUTAM SAÇ

Şair Orhan Veli, bir şiirinde “Hiçbir şeyden çekmedi nasırından çektiği kadar” diyerek Süleyman Efendi’nin çektiği çileyi anlatır. Şiir beni geçmiş yıllara götürdü. Yaklaşık 30 yıl saçımdan çile çektim. Yetmedi önce kırçillaştı, sonra beyazlara büründü. Sonra da çekip gitti başımdan.

1956-1957 ilkokul 1. sınıftayım. Hocamız Mustafa Artan. Karaçaylı Hoca lakabıyla bilinir, genellikle 1. ve 2. sınıfları okuturdu. Okulun ilk günleri, sıralarımıza yeni oturmuştuk. Mustafa hoca elinde bir makasla içeri girdi. Saç kontrolü yapılacak dedi. Benim boyum küçük olduğu için ön sırada oturuyorum. Doğrudan benim olduğum sırayı hedefledi. Sol elini başıma koydu. İsmimin baş harfini yazmak için hareket etti. Ellerinden tuttum. Benden çok kuvvetliydi tabii ki. Gene de pes etmedim. Sıranın altına girdim. İri kuvvetli öğrencilerden 2 tanesini çağırdı. Cinallar’ın Ömer ve Haydarların Hürşit. Beni sürükleyerek sıranın altından çıkardılar. Karışık duygular içindeyim. Öfkeliyim, korkuyorum, ağlıyorum. Damgalanmak gücüme gidiyor. Birden hocanın sol eli gözümün önüne geliyor. Olanca gücümle ısıyorum elini. Ulan, ulan diyor sadece. Beni bırakıyor. Böylece saçlarımın kesilmesinden kurtulmuş oluyorum. Bu durum geçici tabii ki. Hoca, olayı babama anlatıyor. Babamın altı delik bir makinesi var. Kıl

deliğe denk geldiği zaman kesmiyor, kopartıyor. O da çok acıtıyor. Babam beni bağırarak saçlarımı kesiyor.

Aradan yıllar geçti. Acıpayam ortaokuluna kaydoldum. Okul müdürümüz Necati Özdemir. Bir gün merasim için okulda toplandık. Ders kitaplarımdan birisini almadığımı fark ettim. Acele pansiyona koştum. Kitabı aldım. Okul şapkamın astığım yerden yere düşmüş olduğunu gördüm. Onu yerden aldım yeniden asmakla vakit kaybetmemek için başıma giydim ve sınıfa koştum. Merasim bitip sınıflara gidilecek. Derken okul müdürü, şapka ve saç kontrolü yapılacağını anons ederek öğrencileri önünden geçirdi. Şapkası olmayanları özellikle ayırdı. Neredeyse okulun %75’i şapka giymemişti. Şapka giyenler kontrol edilmeden içeriye alındı. Biz sınıflara ders yapmak için girdik. Yaklaşık 15-20 dk sonra arkadaşlar 1’er 2’şer gelmeye başladılar. Çok kötü dayak yemişlerdi. Ben şans eseri bu olayı herhangi bir zarar görmeden geçiştirmiş oldum.

Ortaokuldan sonra Denizli Lisesine geçtim. Hafta başında yapılacak olan merasim için öğrenciler toplanıyor. Ben de duracağım yere doğru yürüyorum. Baş muavin Burhan Saraçoğlu hocamız elleri arkasında karşıdan gülerek geliyor. Önce anlamadım. Sonra sağ elini kaldırıncı elindeki makası gördüm. Burhan hoca birden hızlandı. Etrafıma bakındım.

**“Fakülteyi
bitirdikten bir yıl
sonra askere gittim.
Manisa-Kırkağaç
eğitim alayında
asteğmen olarak
askerlik yapıyorum.
Alayın denetim
zamanı gelmiş.
Hazırlıklar yapıldı,
denetime hazır hale
geldik.”**

Karacaöylü Hoca Mustafa Artan'ın (Önden 3. Sıra sol başta) 3 numara taşı öğrencileriyle bir resmi. (Keleş Dijital arşivi)

Sağ tarafta okulun futbol sahası dışında kaçabileceğim bir yer yok. Futbol sahasının duvarından atlayarak yola çıkıyoruz. Bu düşünceyle birden ben de hızlandım, Burhan hoca koşturaya başlayınca ben de atağa kalktım. Öyle bir depar attım ki Hüseyin Bolt gelse yakalayamaz. Bir solukta duvara zıpladım. Oradan atlayarak Burhan hocanın elinden kurtuldum. Böylece ikinci defa damgalanmaktan kurtuldum.

Lise yılları bir daha böyle kötü bir durumla karşılaşmadan bitti. Artık üniversiteli olmuştuk. Daha özgür, daha rahat hareket edebiliyorduk. Bu sefer babamın yasakları başladı. Yaz tatilinde okul bitip köye geldiğimizde ilk sözü o saçlarını kes, olurdu. Her yaz dönemi başlangıcında berberin oğlu ile kasabın oğlunun yarışmalarının hikayesini dinlerdim. Güya berberin oğlu her gün saçını kesermiş. Kasabın oğlu da her gün et yermiş. Berberin oğlu her seferinde kasabın oğlunu güreşte yenermiş. Çünkü saçını kısa kestığı için kuvveti kesilmezmiş. Bir de deve hikayesi vardı. Onu da her yaz tatili başında dinlerdim. Devenin bir tanesi camiye girmiş. Cemaat de çıkarmak için uğraşırken Bektaşî ne yapıyorsunuz, diye sormuş. Onlar da camiye deve girdi, çıkarmaya çalışıyoruz, demişler. Bektaşî de aklı erse girer miydi demiş. Tabii senin aklın eriyor herhalde, camiye gitmediğine göre, derdi. Saç konusu üniversite bittikten sonra son bulur demiştik ama daha çilemiz bitmemiş.

Fakülteyi bitirdikten bir yıl sonra askere gittim. Manisa-Kırkağaç eğitim alayında asteğmen olarak askerlik yapıyorum. Alayın denetim zamanı gelmiş. Hazırlıklar yapıldı,

denetime hazır hale geldik. Tabur komutanı Ali binbaşı, Yusuf asteğmen güzel ders anlatıyor, denetime o çıksın, dedi. Ben ders anlatırken tümen komutanı gelecek ve beni dinleyecekti. Ben bölükteki yerimi aldım. Paşa gelirken anlatmaya başladım. Paşa, elindeki asasıyla yanında binbaşı, albay ekibiyle geldi. İlk sözü şu oldu, siz bu asteğmenin saçını görmediniz mi? Elindeki asa ile Ali binbaşığı birkaç sefer dürttü. Çok üzülmüştüm. Benim anlattığım hiçbir şeyi dinlemedi. Ali binbaşı çok temiz, çok iyi bir insandı. Bana, tıraş olmanı söylemişim, beni dinlemedin. Zor duruma düşürdün, dedi sadece. Bir gün Ali binbaşı nöbetçi amiriyken ben de nöbetçi subay olarak birlikte nöbet tuttuk. Bir ara bana iki üç saat işi olduğunu, bu sürede idare edip edemeyeceğimi sordu. Ben de herhangi bir problem olmaz dedim. Binbaşı gitti. Aradan kısa bir zaman geçmişti. Bölükten tanıdığım bir çavuş sinema için izin istedi. Sessizce git gel diyerek izin verdim. Bölüğe geri dönmüş, Yusuf asteğmen nöbetçi amirliği yapıyor ve herkese izin veriyor demiş. Diğer askerler de çıkıp geldiler. 12 kişiye kadar izin verdim. Aradan 2 saat geçti. Bunlar film bitince sıraya girmişler marşlar söyleyerek Kırkağaç'tan eğitim alanına doğru yürüyüşe geçmişler. Gecenin saat 12si. Kaymakam, alay komutanını aramış. Komutan özel bir durum mu var, askerler marşlar söylüyorlar. Alay komutanı da Ali binbaşığı aramış. Ali binbaşı yerini terk etmemesi gerektiğini bildiği için sessizce olayı kapattı. Uzun lafın kısıası bir tutam saç yüzünden pek çok çile çektim. Bizim akranlarımız şapka ve saç yüzünden pek çok dayaklar yediler. Artık günümüzde şapkanın, saçın çok önemi kalmadı. Dayak da tarihe karıştı.

Zeynep KAYA

BİR ALMANCI ÇOCUĞUYDUK

**“Anne baba
özlemiyle giderdik
Almanya’ya. En
son gittiğimizin
üzerinden birkaç
yıl geçmiş olurdu.
İşçi ana baba
çocuğuyduk.
Onlar daha hava
aydınlanmadan
işe gider biz evi
beklerdik.”**

Bir Almanci çocuğuyduk Almanya’yı bilmeden.

Yabancıydık. Yabancılığımız hem Almanlar için hem de oradaki Türkler içindi. Buna bir de babamın annemin ayrı köylerden olması eklenir her iki tarafında yabancı olurduk. Hasılı herkesin yerleşik yaşamı içinde bir türlü Almanci olamazdık.

Öyle sanıyorum Almanci olmak zor şartlarda yaşamak ve çalışmak kadar en başta Almanya’da olmanın verdiği huzur ve güvenle Türkiye’den kendini soyutlayarak Avrupalı olarak kurulu düzen içinde bir kimlik bulmaktı.

Anne baba özlemiyle giderdik Almanya’ya. En son gittiğimizin üzerinden birkaç yıl geçmiş olurdu. İşçi ana baba çocuğuyduk. Onlar daha hava aydınlanmadan işe gider biz evi beklerdik. Akşama yorgunluklarının arasında artık ne konuşup ne yapabilmissek o kalırdı elimizde. Hafta sonunu dört gözle beklerdik bir yerlere gidebilmek için. Sokaklar parklar alışveriş merkezleriydi bildiğimiz gezdiğimiz, gezmek istediğimiz yerler. Evlere, özellikle her iki tarafın köylüsüne gitmek istemezdik. Her iki tarafında yaşamına görgüsüne yabancı kalır sıkılırdık. Hoş zaten biz babama anneme de yabancı kalırdık. Onların bırakıp gittikleri yerde biz büyüyorduk. Onlar geride neyi bırakmışsa kör bir düğüm gibi bize kalmıştı.

Ne biz çözebiliyorduk ne onlar. Ayrışan yaşamlarımız içinde kabullerimiz ne zordu.

Oysa her defasında en acemi en heyecanlı halimizle giderdik. Bize göre her gittiğimizde yeni şeyler girerdi hayatımıza. Daha çok öğrenmek, tanımak, bilmek isterdik. Bazen de öğrenip geldiğimiz şeyler yeniden vardığımızda yerini başka şeylere bırakmış olurdu. Yine de Türkiye’ye döndüğümüzde Almanya bizde bir umut bir hayal ışıltı olarak kalırdı.

Yabancıydık. Yolları izleri bilsek de dil bilmezdik. Her gittiğimizde yeni kelimeler eklenirdi belleğimizdeki kelime haznesine. Öğrendiğimiz her kelimeyi kullanmaya çalışırdık. ‘Kottbusser Damm’ da kanal kenarında kurulan pazarda birkaç kelime ile yanlış ya da eksik konuştuk diye hiç düşünmeden pazar alışverişini yaparken çok mutlu olur artık her şeyi konuşabiliriz zannederdik. Benden sonra geriye kalan kardeşlerim iyi derecede Almanca öğrenmişler Alman kültürünü daha yakından tanımışlardı. Bugün bile Almanlar gibi kuralcı olmak, düşünme tarzındaki netlik, keskinlik gibi alışkanlıkları ile esprisini yapar onları kendimizden ayırırız. Halbuki biz köprüden gelip geçerken kanalı izler geçen tekneler hakkında yorumlar yapar kimse ile konuşmadan manzaranın içinde kendimize yer bulur yavaştan Almanci olurduk.

Sondan ikinci gidişimde yeni bir eve taşınmıştık. Büyük bir cadde üzerindeydi evimiz. Meydanda U-Bahn istasyonu. Hiç durmadan akan trafik. İnsanlar koşuşturmaca U-Bahn'la gidiyor geliyordu. Meydanın çevresinde alışveriş yaptığımız marketler, Türk marketleri, bir bankanın şubesi, seyahat bürosu gibi işyerleri, bir kütüphane, kat arasında bir cami vardı. Yolun bizden tarafında eski binalar, karşı tarafta yeni binalar vardı. Ve sanırım karşılaştığımız her iki kişiden biri Türk idi.

Batı Berlin bir büyük şehrin oturmuş düzeni intizamı içinde modernliğini yaşarken Berlin Duvarı'nın arka yakası Ost Berlin'in karşıdan görünen eski bakımsız binaları ve U-Bahn hattında kapalı inip bilmesi yasak duraklar. Yalnızca Friedrich Strase'nin karanlık du-rağından Ost'a geçenler veya kaçak sigara almak isteyenler inerdi. Korkunç ürkütücü bir yerdi. U-Bahn'ın ışığıyla görünür eski yıkık dökük ve karanlık bir istasyondur. Unutulmayacak kadar korkunç karanlıktı. Işığın aydınlatamadığı savaş ardı yıkıntıların yerin altında kıyı köşelerinin insana verdiği korku hızlıca giden U-Bahn'ın içinde sanki sesleri de kesiyordu. Tarih ilgisizliğim bir yana ihtilal öncesi her gün olay ve boykotların içinde öğrenmek mecburiyetinde olduklarımızı da alamadığımız için kör cahil anlatılanların korkusunda kalıyordum. İkinci dünya savaşı sonrası modern bir Almanya Türk işçisine iş umut hayal olurken bir işçi çocuğu olarak görünenin mutluluğunun veya korkusunun ötesine nasıl geçebilirdik ki. Berlin duvarı mesela. Üzerindeki resimler, "türken raus" yazıları ile duvarın bu yakasında hemen dibinden başlayan sokakları, evleri, insanlarıyla Berlin yaşamı, şehrin çekiciliği. Ost'un mayınlı bir alandan sonra başladığı söylenen beri taraftan da görünen köhne binalarıyla hissedilen soğuk yüzü. Hepsisi o kadar. Mesela duvara dayalı boyasız bir demirden yapılmış merdivenden çıkılan küçük bir seyir alanı o cahilliğimin arasında beni hiç çekmemişti. Oysa o mekân tarihe düşen bir not imiş.

Lise yıllarında gittiğimde Ali Tunçbilek abiler bize gelmişti. Birlikte savaştan kalkanların, duvarı aşmaya çalışırken ölenlerin, öldürülenlerin sergilendiği bir müzeye gittik. Onlar merakla bütün detayları izlerken ben

birkaç resim birkaç kalıntı malzemeden sonra savaşın korkunçluğunu bile tahayyül edemedim kendimi dışarıya attım. Orada bir gerçek vardı ve bu benim hiç ilgimi çekmemişti çünkü hiçbir bilgim yoktu. Bildiğim tek şey kapital batının karşısında Ost komünist rejimle yönetiliyormuş ve halkı Batı'nın halkı gibi özgür değilmiş idi.

Önceden kaldığımız evde yaşlı bir Alman komşumuz vardı. Savaşta kocasını kaybetmiş bir kızıyla kalmış. Kendisi bombalanan evinden çıkarılmış beli ve iç organları ağır hasar görmüş. Buna rağmen Almanya yeniden yapılanırken ağır işlerde çalışmış. Bizi evine çağırır annemle anlaşabildikleri kadar konuşturlardı. Bize olan ilgisinin altında sanırım kızının bir Türkle yaşıyor olması vardı. İki erkek torunundan babası Alman olan babasıyla, babası İtalyan olan annesiyle yaşıyordu. Yedi yaşında "ich bin auch ausländer " diyen koyu renkli saçları ile sevimli küçük bir çocuktu. O da babası gibi bir İtalyan'dı. Onun kendince haklı gururunda Almanya'dan apayrı bir masalda kalmış gibi annemin tercümesinin ötesine geçmeyen bir şeydi bütün bildiklerim.

ACIPAYAM DERLEMELERİ

Gürbüz AZAK

Gürbüz Azak Ortaokul yıllarında Acipayam çevresindeki köylere giderek türkü, mani deyiş derlemeleri yapmış. Bunları şimdiye kadar saklamış. Bir görüşmemizde bu notlar sana yakışır diyerek bana emanet etti. Ben de el yazılı bu notları sizlere ulaştırmak istedim. Yaklaşık olarak 70 yıl öncelere dayanan bu derleme yörenin kültürel zenginliğinin bir numunesi. (M.N.Ö.)

Geceleri kalkar kalkar ağlarım
Ağlasam da gönlüm eylerim
Ben yarimsiz bu dünyayı neylerim
En sonunda ölüm aldıktan keri

Evlerinin önü bir dönüm pınar
Dillerim tutuldu gözlerim ağlar
Ben bir garip kuşum el beni n'eyler
Ölüm ver Allahım ayrılık verme

Uzun selvilerden uzundur boyum
Şimşir tüfenginden incedir belim
Ayrılalım desem tatlıdır dilin
Ölüm ver Allahım ayrılık verme

Bir giderim beş ardıma bakarım
Gözlerimden kanlı yaşlar dökerim
Sen gideli ben ayrılık çekerim
Çeksem de ayrılık ne gelir elden

A keklğim gömleciğin gök m'üdü?
Hiç göğsünde merhametin yok m'udu?
Bu gençlikte ölüm bize hak m'ıdı?

Var git ölüm mehelini al da git
(mehel; eşi, dengi, uygunu)

Tabancamı aliverin oymadan
Ben vuruldum gençliğime doymadan
Nasıl koydun kara yere kıymadan
Var git ölüm mehelini al da git
Hışıl hışıl eser çamın dalları
Şakır şakır al atımın nalları
Üstümüzde döner bayram ayları
Bayram aylarda ayrılık m'olur?

Koca dağ başında bir ulu yatır
Yemiş kurşunları seyredib- otur
Kalk ... kalk ağam şahadet getir

Benim şahadet getirmeğe dermanım mı var?
Okuyup yazmalara fermanım mı var?

Enginedir koca dağlar engine
Gül açılmış menevşenin dengine
Selam söylen nazlı yârin kendine
Kendi gülüp ben'ağlatıp durmasın

Çalamadım sazımı

Akşam oldu yakamadım gazımı

Kadir mevlam böyle yazmış yazımı

Yazıcı kolların yorulmadı mı

Dividin kalemin kırılmadı mı?

İki karpuz bir koltuğa sığar mı

İlk sevilenim son sevilene uyar mı?

Bicik öpsem zalım anan duyar mı

Ağlama güzelim ağlama ben yine gelirim

Asker oldum martinimi alır dönerim

Yağar yağmur dam başını yol eder

Yeşil ördek baş ucunu göl eder

Çıkmış ağam karşılardan el eder

El etme ağam yanına varamam ben senin

Yanına varıp hallerini soramam ben senin

Mezarlığın ortasında on iki direk

Yalvarıp yakardım geçmedi dilek

Mevlamın kestiği sırmadan yelek

O da benim ak koluma dar geldi

Şimdi bu ayrılık bize zor geldi

Hasta olup şu gurbette kalırsam

Sarı sinek yorganıma konarsa

Sorma beni akşamlarım morarsa

Saklamayın gizlemeyin öldü den varın

Gelmedi yollarda kaldı den varın

Şafak söküp tan yerleri atmadan

Ulu kuşlar yerlerinden kalkmadan

Herkes sevdiğini alıp yatmadan

Eğilin dağlar ben sılamı göreyim

Şu dereye gide gide yol sandım

Ayağıma diken battı gül sandım

Ben onu gidip de gelecek sandım

Onun gelmeleri mahşere kalmış

Gül mü sandın şu derenin otunu

Menevşeyle beslesinler atımı

Neyleyim ben yalan dünya muhabbetini

En sonunda ölüm aldıktan beri

Merdevan mi kurayım ayva dalına

Yarimi benzettim oğul balına

Neyleyim ben yalan dünya malına

En sonunda ölüm aldıktan keri

Deniz kenarında üç yeşil sandık

Perçeminden akanı gül yağı sandık

Biz onu gidip de gelecek sandık

Gitmiş yadellere mekân bağlamış

Kızıl elma beyaz olur soyunca

Alıp varıp teneşiri koyunca

Geri gidin komşular görem doyunca

Bir daha nerde görcem kendim ölmeyince

Korkar idim şu derenin kurdundan

Koyun gider kuzu gelir ardından

Korkar idim ölüm ile ayrılıktan

O da gelip garip başta kışladı

Sabah ile kavuştum ben bir geline

Sokmuş silerini ince beline

Yalnız mı düştün gelin yayla yoluna

Yaylanın eğrim eğrim yolları vardır

Çekin al atımı binek taşına

Ak ellerim ulaşmadı eğer kaşına

Getirin oğlumu yanı başıma
Ben ağlayım, o derdini söylesin

Evimizin önü sarı zerdali
Ufak yapıraklı koyu gölgeli
Varın bakın kadın anası evde mi?
Başı yastıkta ela gözü yolda mı?

Vardım yaylasına yeşiller konar
İçmişler suyunu susuzlar kanar
Adam sevdiğine böyle mi yanar
Yandım ama bulamadım bir çare

Al bayrağım çıkıp gelir Mardin'den
Çıkıp bakamadım başlarımın derdinden
Rüzgarlar olsam sürsem ardından
Acep bir defacık dönüp bakar mı?

Işıl ışıl koca çamın dalları
Şıkırdaşır al atımın nalları
Üstümüzde döner bayram ayları
Bayram aylarında ayrılık m'olur?

Oduncu dağdan odun indirir
Göz yaşlarım değirmenler döndürür
İyi etmez bu dert beni öldürür
Öldürmez de gül benzimi soldurur

Ben bir gümüş ibrik idim kaynadım coştum
Kendi yağım ile kavruldum piştim
Kadir kıymet bilmez zalime düştüm
Başkasını kıymet bilenlere düşürsün

İki pınar karşı karşı akma mı?
Orda biten top menekşe kokma mı?
Hepimize bu ayrılık yetme mi?

Ölelim gidelim ayrılmayalım
Bir giderim beş ardıma bakarım
Gözlerimden kanlı yaşlar dökerim
Sen gideli ben ayrılık çekerim
Yazıcı kolların yorulmadı mı
Dividin kalemin kırılmadı mı?

Bir güzel göründü dağdan (dağlar) anası
(arası)
Taramış zülfünü vermiş tımarı
Dudakları ebizemzem pınarı
İçmeyince doymaz virane gönül

Kalktım baktım sabah m'ola?
Garip anam nerde kaldın der m'ola?
Boynu karanfilli yâri sarmadan
Acep bizi kara yerler yer m'ola?

Aşağıdan gelir eli develi
Devenin boynu sümbül cıgalı
Üç güzel oturmuş gönlü havalı
Ben gönlümü hangisinden ayıram

Pınar senin baş ucuna yatmalı
Dört yanına lale sümbül dikmeli
Pınar senden şikayete gitmeli
Gelen Güzelleri n'eyleyip durun?

Hasta oldum gurbet elde yatarım
Sağıma soluma yastık atarım
Arkadaşlar beni burdan götürün
Halis (halas) olmam ben bu dertten ölürüm

Yaylayı dolandı kervanın önü
Takmış devesine demir tunç çan
Ağlayıp ağlayıp düşünme anam

Ölümle ayrıktır dünyanın sonu
Çek kervancı develerin ulansın
Hepisi de beş pınarda sulansın
Benim nazlı yârimi ölmüş dediler
Gösteriverin deli gönlüm inansın

Aşağı oturmuş yukarı bakar
Elinde gülleri mis olmuş kokar
Ayrılalım desem siması yakar
Yıkıldı simaların doğrulmaz gayri

İki taş benim mezarım
Kalkar kalkar çayır çimen kazarım
Her evlere anam diye gezerim
Hiç birinde bulamadım ben onu

Üç güzel oturmuş halılar dokur
Viran bahçelerde bülbüller şakır
Ne İstanbul kodum ne Diyarbakır
Hiç birinde bulamadım ben onu

Koca dağ başında bir top kar idim
Yel estikçe ılgın ılgın eridim
Evvel muhabbetli yârim sen idin
Şimdi karşılardan bakar mı oldun?

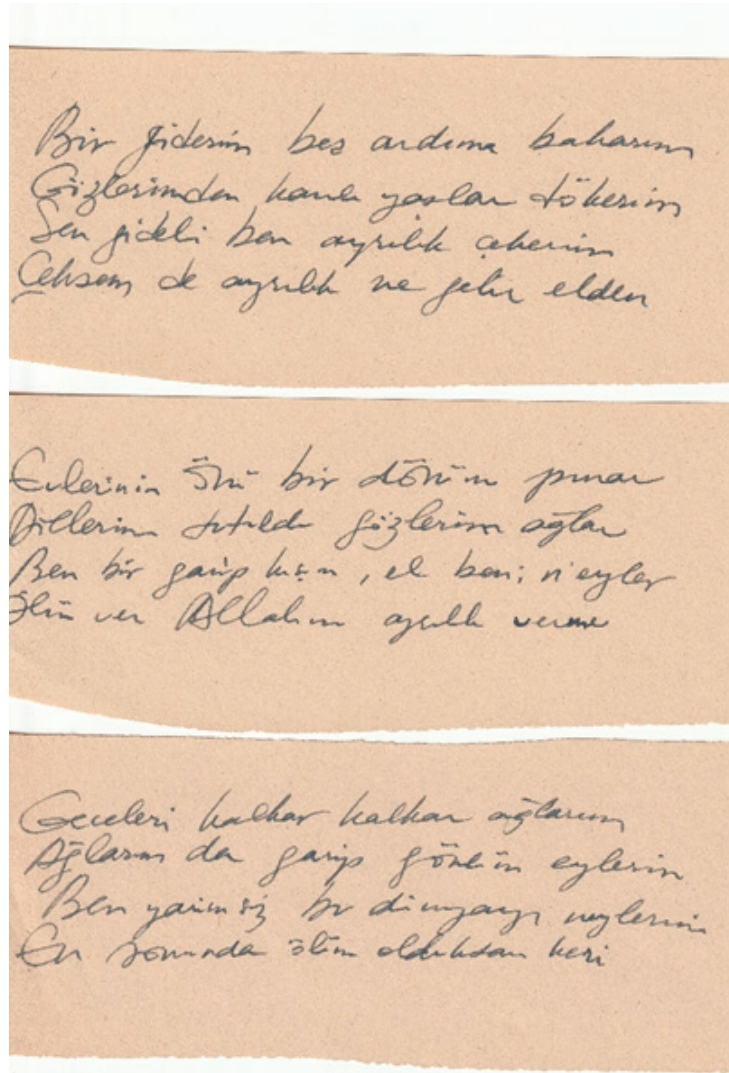
Aşağıdan gelen yedi yük saman
Seyirtip önüne geçtiğim zaman
Görmeyip görmeyip gördüğüm zaman
--

Sabah sabah gül dalları budarım
Gülün dallarında bülbül güderim
Yılı yetmiş uşak gibi giderim
Ölüm ver Allahım ayrılık verme
Karadır kaşların yıkıp endirme

Beni görüp yönün öte dönderme
Ağlaya ağlaya selam gönderme

Alırım selamı yolsuz değilim
Girerim koynuna arsız değilim

Sarı saman idim savrulamadım
Dipsiz kaya idim devrilemedim
Yarım kötü imiş ben bilemedim
Bilmem yârim kötü bilmem ben kötü

Gürbüz Azak'ın kendi el yazısıyla derlemelerden örnekler...

Prof. Dr.
Tarık BAYKARA

2023 Notlar Değerlendirmeler ve Tanıdığım Önemli Şahsiyetler-1

“BENZERSİZ TASA- RIM EŞSİZ TÜRK KILICI: YATAĞAN” Kitabımla ilgili-I

12 Nisan 2023 günü sabahtan, aziz dostumuz Denizli Büyükşehir Belediyesi Yayınlar Müdürü Hüdaverdi Otaklı bey aradı. Telefonda, o günkü Hürriyet gazetesindeki Mete Yazar'ın Yatağan Kılıncı ile ilgili yazısını haber verdi...

Mete Yazar “Atalarının çocukları çeliği de dize getirdiler” Nisan 12, 2023

“Uzun bir süredir savunma sanayisini takip ediyorum. Son zamanlarda savunma ürünlerinin büyük bir hızla yol kat ettiği aşikâr. Ancak sanayisi güçlü olmayan bir ülkenin, yüzde 80'e varan yerlilikte savunma ürünleri üretmesi mümkün değildir. Şimdi sizleri Manisa'da kurulu olan, zırh ve aşınmaya dayanıklı çelik üreten 'Miilux OY' fabrikasına götürüleceğim.

Ancak her zaman olduğu gibi önce zamanda bir yolculuk yapacağız. Türklerin demire ilgisini ve onu işlemedeki maharetini Denizli Büyükşehir Belediyesi'nin Kültür Yayınlarından çıkardığı ve Prof.Dr. Tarık Baykara'nın yazdığı 'Benzersiz Tasarım Eşsiz Türk Kılıcı YATAĞAN' adlı kitabından alıntılar yaparak anlatmaya çalışacağım. “Türkler tarih boyunca kendilerini 'demirci' bir millet olarak tanımlamıştır. Türk boyları, ileri düzeyde cehver arıtma, döküm, alaşım-

landırma, işleme, ısıl işlem, dövme ve metal şekillendirmede çağdaşlarına göre daha gelişmiş bir madencilik ustalığına ve yeteneğine sahiptiler.”

Ardından Mete beye telefon edip teşekkür ettim. Kendisi bir hafta önce Yatağan'ımıza uğramış ve çakı-bıçak dükkanları dolaşırken, sağolsun bir hemşehrimiz benim bu kitabımı kendisine hediye etmiş. “Bilmiyordum orada öğrenmiş oldum” dedi ve Yatağan'ı çok beğendiğini de söyledi. En azından bir yazısında Yatağan'la ilgili böyle bir bahis açması tanınırlılığımız için güzel tanıtım oldu.

“BENZERSİZ TASA- RIM EŞSİZ TÜRK KILICI: YATAĞAN” Kitabımla ilgili-II

Aşağıda başlığını ve özetini verdiğim İngilizce makale 2017 yılında International Journal of Cultural Heritage dergisinde çıkmıştı. Akabinde şöyle yazdım: “İnşallah büyük atalarımız Yatağanbaba, Abdibey Sultan ve nicelerinin ruhunu şad etmişimdir...”

“Anne baba
özlemiyle giderdik
Almanya'ya. En
son gittiğimizin
üzerinden birkaç
yıl geçmiş olurdu.
İşçi ana baba
çocuğuyduk.
Onlar daha hava
aydınlanmadan
işe gider biz evi
beklerdik.”

Bu makalemi okuyan uluslararası bir kollaksiyoncu geçen ay bana bir e-posta mesajı göndermişti. Aşağıda kısaca İngilizcesini ve altına Türkçesini verdiğim mesajında Yatagan kılıncı ile ilgili baya iddialı bazı taleplerini yazıya dökmüş. Kendisi ile halen daha yazışmaktayız. Bakalım umarım güzel yararlı tanıtım imkanları doğar diye ümit etmekteyim.

Dear Dr Baykara,

Hope my email finds you well,

I have read your work from the International Journal of Cultural heritage about the yataghan sword and bought your book to learn more about the history of this sword. I congratulate you for the exceptional work and research that you performed as I found your research most knowledgeable.

I am making a research on a yataghan sword that has been with my family for centuries. I am fascinated by the history of weapons.. So I started to research and obtain information on this sword. I found out that the sword master is called Ibrahim and the silver hilt indicates an Anatolian manufacture and possibly used by Levent soldiers. However, I have very little information. Therefore, I am kindly asking you to help me....

Best regards,

Sayın Dr. Baykara,

Umarım bu e-posta mesajım size ulaşır.

International Journal of Cultural Heritage dergisindeki yataghan kılıncıyla ilgili yazınızı okudum ve bu kılıncın tarihini daha iyi öğrenmek için kitabınızı da satın aldım. Bu olağanüstü çalışmanız ve araştırmanız için sizi tebrik ediyorum. Araştırmanız son derece bilgi verici.

... ben yüzyıllardır ailemin sahip olduğu bir yatagan kılıncıyla ilgili araştırma yapmaktayım. Bu kılıncın tarihçesine hayran kaldım. Bu kılınçta, kılınç ustası İbrahim adını görüyoruz ve gümüş kabzanın Anadolu'da bir usta tarafından yapıldığını ve büyük ihtimalle leventler tarafından kullanıldığını bulduk. Ancak, elimde son derece az bilgi var. Bundan

dolayı bu konuda bana yardım etmenizi istiyorum...

Saygılarla.

Emanuel Galea Dip Mgt, MBA (Henley)

Türkiye'den dünyayı sallayacak bor karbür hamlesi! ABD satışını önümüzdeki 10 yıl boyunca kapattı Prof. Dr. Tarık Baykara, Türkiye'nin tarihi bor karbür hamlesiyle ilgili olarak dikkat çeken açıklamalarda bulundu.

BOR KARBÜR VE BENDENİZ - I

20 yıldan fazla TÜBİTAK'ta yaptığım kurşun geçirmez ve patlamaya dayanıklı zırh çalışmalarımızda çok önemli deneyler, atışlar ve infilak testleri yapmıştık. Bu çalışmalarımızın en önemli unsurlarından birisi, bor karbür zırh plakalarını uygulamak ve kurşun geçirmezlik performansını test etmek idi. Tüm çalışmalarımızı yaparken içimizi katanan bir hakikat bizi rahatsız ederdi. Uy-

İHA / 23.3.2023

güladığımız bor karbür plakalarını, doğrudan Çin’li tedarikçilerden alıp onlara gerekli içyapı düzeltmelerini yaptırttıktan sonra kullanıyorduk. Bu arada da Kayseri’den BMBT Firmasıyla ortak çalışmalarımızda da üretilen yerli ve milli bor karbür plakalarını kullanıyor ve mutlu oluyorduk. Maalesef o çalışmalar arzu edilen yaygınlıkta ilerleyemedi.

Bu bakımdan bu yıl içerisinde açılışı yapılan bor karbür üretim tesislerine, herhalde memlekette en çok sevilen ve mutlu olanlar, bu çalışmalarımızı birlikte gerçekleştirdiğimiz TÜBİTAK’lı araştırmacı ve teknisyen arkadaşlarımız olmuştur. Bu münasebetle bana ulaşan TV kanallarına ve haber ajanslarına büyük bir iştiaqla bor karbür plakalarını anlattım. En azından ülkemize bilgi vermiş olduk. Şimdi zaman zaman farklı yerlerde özellikle gençler “hocam... sizi TV’de gördük galiba... savunma ile ilgili...” yolumu kesip sorular soruyor. Ben de buna elbette memnun ve mutlu oluyorum.

BOR KARBÜR VE BENDENİZ-II

2008 yılı Nisan ayında, tam da İngiltere Kraliçesinin ziyareti öncesi, o zaman Çankaya Köşkünde bulunan Cumhurbaşkanlığı ağır-lama salonuyla ilgili olarak İngiltere güvenlik birimleri ana kabul salonunda suikast mermisi geçirmez bir zırh koruması talep etmişlerdi. Özellikle suikast mermisine karşı zırhlı koruma en zorlu en çetin uygulamalardandır. Nitekim, o denli farklı firmalarla araştırmışlar ve bu işi yapabileceğini iddia

eden firmaların test örneklerinin bu mermiye karşı dayanıklı olmadığını görmüşlerdi. Bizim geliştirdiğimiz özel zırh plakaları ve camlar Gölbaşı’nda bulunan özel atış poligonlarında, tüm atışlı testleri geçti. Görev bize verildi. Bu özel kabul salonunun duvar ve pencerelerine, bor karbür de kullandığımız özel tasarımı suikast mermisi geçirmeyen malzemeler monte ederek uyguladık. Zaman zaman halen daha bu kabul salonunun memleketteki en emniyetli ve güvenli yer olduğuna dair espriler de yapar dururum. O dönemle ilgili aldığım notlardan bir kısa özet şöyle...

• “24 nisan 2008 Perşembe...Sabahleyin 9.15 civarı taksi ile Çankaya Köşküne çıktım ve epey bekledim. Ben dakikçe oradayım; ekibimiz neredeyse saat 10 a doğru geldiler. Köşkün 5 nolu girişi de bir cümbüş gelen gid-en eksik değil... Biz ekiple beraber 10.30 civarı girdik ve bizim plakalar ancak öğleye doğru yukarı taşındı... ve işe girişelim dedik ve tüm ekibin el vermesi ve desteği ile ilk plakayı saat 16.30 civarı monte ettik...”

• Bütün bu yetenek, imkan ve kabiliyete nasıl erişmişdik. Buna örnek olarak aşağıdaki fotoğrafı anlatmak isterim. Herşey yoğun olarak tasarım çalışmaları ve akabinde sahada gerçek patlayıcı ve mermilerle, bombalarla yapılan test ve analizlerle gelişti ve o zamana dek geliştirilen en önemli aşamaları ortaya koyduk.

Cumhurbaşkanlığı Köşkü-Çankaya: Koruma zırh sistemini monte ederken

YEREL ARAřTIRMALAR VE BİLGİLENMELERİN İşİĞİNDA BEYAĖAÇ İLE İLGİLİ KİTAPLAR

Uzaklarda Bir Yer BeyaĖaç

Zeki Akakça,

BeyaĖaç Kaymakamlığı Yayını, Denizli 2013

Tarihî Kaynaklarda BeyaĖaç

BeyaĖaç Köyleri Kültür ve Dayanışma Derneği Kültür Yayınları

Komisyon, İstanbul, 2009

Çınar ile Pınar BeyaĖaç'ta

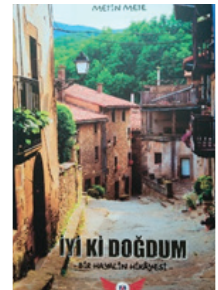
Ayten Boz

Denizli İl Millî Eğitim Müdürlüğü Yayını, İstanbul 2020

İyi ki Doğdum (Bir Hayalin Hikâyesi)

Metin Mete

Minel Yayın, Ankara, 2023

Kooperatifde preste bir çalışma...

